

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΒΔΟΜΗΚΟΣΤΟΣ ΟΓΔΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΕΜΜ. ΠΑΠΑΔΑΚΗ
1980 - 1982

Ε. Π. Δ της Κ. τ. Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΤΟ ΕΓΓΛΩΝ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ
ΕΝ ΤΗ ΟΡΘΟΔΟΞΩ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑ

Χρυσόστομος, μητροπολίτη Μεσσηνίας, σέβας και αγάπη
N. B. T.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ — ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΑΙ

- *Αγιολόγιον = Σωφρονίου Εύστρατιάδου, 'Αγιολόγιον τῆς
 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας ('Αθήναι 1961), ἔκδοσις 'Απο-
 στολικῆς Διακονίας τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος.
 ΑΗΘ = Analecta Hymnica Graeca I-XII, Roma 1967-1980
 (μετὰ τὸν τόμον ἔπεται ὁ ἀριθμὸς τοῦ ἐκεῖ κανόνος, καὶ
 εἶτα οἱ στίχοι τοῦ χωρίου).
 ΑΙΣ, II = 'Ανάλεκτα 'Ιεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας ὑπὸ 'Α θ. Π α-
 παδοπούλου Κεραμέως, τόμος Β', 1894 (=Τυ-
 πικὸν (λειτουργικὸν) τῆς ἐν 'Ιεροσολύμοις 'Εκκλησίας, κῶ-
 διξ 43 τοῦ Παναγίου 'Τάφου, ἔτους 1122), σσ. 1-254.
 ΕΕΒΣ = 'Ἐπιτηρίς 'Εταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, 1924 ἐξ.
 Εἰρμ. = Σωφρονίου Εύστρατιάδου, Εἰρμολόγιον, Paris
 1932.
 Εύστρ., ΘΥ = Σωφρονίου Εύστρατιάδου, 'Ἡ Θεοτόκος
 ἐν τῇ 'Γυμνογραφίᾳ, Paris 1930.
 ΘΗΕ = Ὀρθοσκευτικὴ 'Ἠθικὴ 'Εγκυκλοπαιδεῖα 1-12, 'Αθήναι.
 ΙΔ, 'Ἐκδοσις = 'Ιωάννου Δαμασκηνοῦ 'Ἐκδοσις 'Ορθοδόξου Πίστεως
 (B. Kotter 1973).
 ΚΤΣ = Κανὼν Τιμίου Σταυροῦ, ποίημα Κωνσταντίνου
 Δαπόντε, Παρ.
 Μυτ. Καλενδ. = Enrica Follieri, I calendari innografici di
 Cristoforo Mitileneo, I-II, Roma 1980.
 ΜRM = Μηναιὸν Μαίτου, ἐν Ρώμῃ 1899 (ἰδίᾳ ἑορτὴ 7ης Μαΐου).
 ΜRS = Μηναιὸν Σεπτεμβρίου, ἐν Ρώμῃ 1888 (ἰδίᾳ ἑορτὴ καὶ
 ἑβδομάς 'Υψώσεως, 14 Σεπτ. ἐξ.).
 ΝΕ = Νέος 'Ἑλληνομνήμιων, περ. 1-21, 'Αθήναι 1903-1921.
 ΟΤΣ = Οἱ 24 οἴκοι τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, Παρ.
 Παρ. = Παρακλητικὴ, Θεσσαλονίκη (ἔκδοσις Ρηγοπούλου) ἀνευ
 ἔτους.
 Ρωμανός = C. A. Trypanis, Romanus Melodus Cantica (1-59).
 Τοῦ αὐτοῦ, Dubia (60-82)¹.

1. 'Ἡ ἔκδοσις αὕτη (καὶ οὐχὶ ἡ ἀθηναϊκὴ ἢ ἡ παρισηνὴ ἢ ἡ ὑπὸ τοῦ Pitra) ἐχρησιμοποιήθη, παρὰ τὴν ποιότητά της, διότι περιλαμβάνει πάντας τοὺς γνωστοὺς ἢ ἀποδιδόμενους εἰς τὴν Ρωμανὸν ὕμνους.

Τιμοθέου (Θέμελη) πατριάρχου Ἱεροσολύμων, Ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ, ΝΣ 42, 1947, σσ. 87-96, 137-147, 201-216 καὶ 43, 1948, σσ. 3-14 (Ὁ Τίμιος Σταυρὸς).

TR

= Τριώδιον, ἐν Ρώμῃ 1879¹.

Τωμαδάκης, ΒΜ = Ν. Β. Τωμαδάκη, Βυζαντινά-Μεταβυζαντινά Α-Β, Ἀθήναι 1978.

Τωμαδάκης, Ξύλον = Ν. Β. Τωμαδάκη, Τὸ ξύλον, περ. Ἀθηνᾶ 70, 1968, σσ. 3-86.

Ἵμν. Ἀνεκδ. = (Κωνστ. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων), Ἵμνογράφων Ἀνεκδοτα ἐκ τῶν ἀπογράφων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, Ἀθήνησιν 1840 (ἰδίᾳ δι' ἔργα τοῦ Ἰωσήφ).

Φιλιππίδης = Λεωνίδου Ἰ. Φιλιππίδου, Ἱστορία τῆς Ἐποχῆς τῆς Καινῆς Διαθήκης, Ἀθῆναι 1958 (ἰδίᾳ σσ. 284-374: Ἡ ποινὴ τῆς σταυρώσεως).

Ἐρωλόγιον = Ἐρωλόγιον τὸ Μέγα, Ἀθῆναι 1952 (ἐκδόσεις Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἑλλάδος).

Ἀναστάσ.

= ἀναστάσιμος-ον

ἀπόστ.

= ἀπόστιχον

βαρέος

= ἤχου πλ.γ'

δοξαστ.

= δοξαστικὸν

Θεόδωρος

= Θεόδωρος Στουδίτης.

Θεοτ.

= Θεοτοκίον

Ἰωσήφ

= Ἰωσήφ Ἵμνογράφος

κάθ.

= κάθισμα

Κοσμάς

= Κοσμάς ὁ Μαίτουμᾶ

μακ.

= μακαρισμὸς

μαρτ.

= μαρτυρικὸν

οἶκος

= οἶκος Ἵμνου (κοντακίου)

περ.

= περιοδικὸν

πλχ.

= πολλαχού

προσ.

= προσόμοιον

Ρωμανὸς

= Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς

σσ.

= σελίδες

σταυροθ.

= σταυροθεοτοκίον

σταυρώσ.

= σταυρώσιμον (τροπάριον ἀναφερόμενον εἰς τὴν σταύρωσιν)

στιχ.

= στιχηρὸν

τροπ.

= τροπάριον

1. Τόσον τὰ Μηναιᾶ Σεπτεμβρίου καὶ Μαΐου, ὅσον καὶ τὸ Τριώδιον ἐκδόσεως Ρώμης ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς ἀσφαλέστερα. Ἀπεναντίας ἡ Παρακλητικὴ τῆς Θεσσαλονίκης ὡς πληρεστέρα (ὡς πρὸς τὸ θέμα).

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

1

Διαπραγματευθεὶς πρὸ ἐτών 12 τὰ περὶ ξύλου, ὡς δένδρου χλωροῦ τε καὶ ξηροῦ καὶ καταγράψας τὰ περὶ ξυλῆς, ξύλων καὶ τῶν ἐχόντων τὸ ξύλον ὡς α' ἢ β' συνθετικῶν λημμάτων (ἐν οἷς καὶ τοπωνύμια πολλὰ), ἐξήτασα τότε καὶ τὴν σημασίαν καὶ τὴν σύνταξιν τῆς λέξεως, ἐν τε τῇ Παλαιᾷ καὶ τῇ Καινῇ Διαθήκῃ καὶ πῶς καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῇ Ὁρθοδόξῳ Ὑμνογραφίᾳ¹.

Νῦν, προκειμένου νὰ συμπληρώσω καὶ ἐπεκτείνω τὰ ἐν τῇ μελέτῃ ἐκείνῃ συναχθέντα, ἔκρινα ὅτι διεξοδικώτερον ὄφειλον νὰ πραγματευθῶ καὶ τὰ περὶ τοῦ ξύλου τῆς σταυρώσεως, τόσον ὡς πρὸς τὸ λῆμμα ξύλον, ὅσον καὶ ὡς πρὸς τὸ σταυρὸς εὐρέως ἀπαντῶντα, ἐπιλέγων ἐκ πολλῶν ἀναγνωσθέντων ἱερῶν κειμένων τόσα ὅσα θὰ ἔδιδον εὐρυτέραν ἀντιληψιν τῶν σχετικῶν χρήσεων, μὴ δυναμένην μάλιστα νὰ σχηματισθῇ ἐξ ἀναγνώσεως Λεξικῶν, ἀφοῦ ἀπεδελτίωσα καὶ πολλὰ κείμενα ἀγνωστα εἰς τοὺς πρὶν λεξικογράφους ἢ μετ' αὐτοὺς ἐκδοθέντα.

Ἐν ἀρχῇ ἐπανέρχομαι εἰς τὰ περὶ τῶν ξύλων τοῦ δρυμοῦ, εἰς τὸ ἐν τῷ Παραδείσῳ φυτευθὲν ξύλον τῆς Γνώσεως, τὸ ἀποβὰν ξύλον τῆς κατάρτας, ὡς ἀμέσως σχετιζόμενα μὲ τὸ θέμα μου, διὰ νὰ ἐξετάσω τὰ περὶ τοῦ ξύλου τοῦ σταυροῦ, τοῦ τὸ πρὶν ἀτίμου, ἀποβάντος δὲ ξύλου λυτρώσεως, καὶ εἶτα διὰ νὰ θίξω τὰ περὶ τρισυνθέτου σταυροῦ ψαλλόμενα ὑπὸ τῶν Ὁρθοδόξων ὑμνογράφων. Ἐπανέρχομαι δὲ καὶ εἰς τὰ περὶ συντάξεως τῶν σταυροσήμων λέξεων (μετὰ γενικῆς, δοτικῆς, προθέσεων ἀπό, ἐν, ἐπὶ κλπ.), μολοντί καὶ περὶ αὐτῶν εἶχον γράψει προηγουμένως ἱκανά, αὐξάνων νῦν τὰ παραδείγματα. Συνάγω δὲ καὶ τὰ ἐπιθετὰ ἢ ἐπιθετικῶς ἀποδιδόμενα εἴτε εἰς τὸν Σταυρὸν καὶ τὸ ξύλον, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σημειῶν καὶ τοὺς συγγραφεῖς ἐξ ὧν ἠρύσθη (οἱ πολλοὶ ἀνωνύμως παρεδόθησαν ἢ εἶναι ἀβέβαιοι). Ὁ δὲ προσεκτικὸς ἀναγνώστης θὰ παρατηρήσῃ πόσον ἀπλᾶ καὶ καιρῖα ἦσαν τὰ ἐπιθετικά τῶν ἀρχαιοτέρων Ὑμνογράφων καὶ πόσον ὑπερβολικὰ (καὶ ὅσον πλησιάζομεν πρὸς τὴν νεωτάτην ἐποχὴν καὶ καθόζηλα) τὰ ὕστερα.

Ἐπροτιμήθη δὲ ἡ λημματογραφικὴ κατάταξις καὶ παράθεσις τῶν χωρίων, εὐκολύνουσα καὶ τῶν μελλόντων λεξικογράφων τὸ ἔργον, καὶ ἄλλοτε μὲν παρετέθησαν ἐκτενέστερα ἀποσπάσματα, χαρακτηρηστικὰ τῆς γλώσσης, τοῦ ὕφους καὶ τῆς πρωτοτυπίας τοῦ ὕμνογράφου, ἄλ-

1. Ν. Β. Τωμαδάκη, Τὸ ξύλον, Ἀθῆναι 70, 1968, σσ. 3-36.

λοτε δὲ συντομώτερα, πάντως δὲ δυνάμενα νὰ δηλώσουν καὶ τὴν συχνότητα ἢ ἀρχαιότητα τῆς χρήσεως τῶν λημμάτων. Ὁ δ' ἀναγνώστης δέον νὰ ἐχῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι πεζογράφοι δὲν ἐλημματογραφήθησαν, μολονότι πολλῶν λημμάτων αὐτοὶ εἶναι οἱ πρῶτοι χρησάμενοι, ἀλλ' οὐχὶ ὑπὸ τὴν ἐννοιαν πάντοτε καὶ τὴν ἀναφορὰν ὑφ' ἧς συναντῶνται παρὰ τοῖς ἱεροῖς ποιηταῖς. Νομίζω ἀκόμη ὅτι χρήσιμος θὰ εἶναι ἡ διασάφησις καὶ σπανιώτερον ἢ διόρθωσις τῶν παρεχομένων χωρίων.

Ὅτι τὸ λεξιλόγιον τῆς Ὑμνογραφίας, ἀντιστοιχοῦν εἰς τὰς διαφορὰς ἢ παρομοίας ἐκφράσεις τῶν ὑμνογράφων, εἶναι λίαν ἐντυπωσιακόν, πιστοῦται προχειρῶς ἐκ τε τῶν ἐπιθέτων τῶν ἀποδιδομένων εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Θεοτόκον καὶ, ἐν προκειμένῳ, τῶν ρημάτων δι' ὧν ἐδηλώθησαν τὰ πάθη τοῦ Κυρίου. Ὁ Χριστὸς καταδικάζεται (ὑπὸ ἀνόμων, παφανόμως), παραδίδοται, ἄγεται (εἰς τὸ σταυρωθῆναι), ἀπεκδύεται, σταυραῦται, (ἦτοι) (ἐφ')ἀπλοῦται, ἐκτείνεται (ἐπὶ τοῦ ξύλου), (προσ)-ἡλοῦται καὶ (καθ)ἡλοῦται, (προσ)πήγνυται, ἐκτείνει (τὰς παλάμας ἐκουσίως), ἀναρτᾶται (ἐπὶ τοῦ ξύλου), ἀνέρχεται, ὑψοῦται, αἵρεται, ὀρθοῦται, (ἀπο)κρέμαται, (ἐν)ἀπαιωρεῖται, τραυματίζεται, συναυψοῦται (δύο λησταῖς), ὑπομένει καὶ φέρει τὸ πάθος, χειροτονεῖ (μαθητὰς ἐν τῷ σταυρῷ) καὶ εἶτα: θανατοῦται, θνήσκει, νεκροῦται, ἀναπαύεται, ὑπνοῖ ἐπὶ τοῦ ξύλου. Μεθ' ἧς καθαιρεῖται (ἀπὸ τοῦ ξύλου). Ὁ ἥλιος κρύπτει τὰς ἀκτῖνας του, σβέννυται, ἡ γῆ κλονεῖται, τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ρήγνυται. Διὰ τοῦ θανάτου του νεοποιεῖ (τοὺς γηγενεῖς).

Ἡ Θεοτόκος Ἰσταται, θεωρεῖ, θαμβοῦται, ἐνατενίζει, (καθ)ὄρα τὸν σταυρούμενον Υἱὸν καὶ Λόγον.

Ἐξ ἄλλου πολυάριθμοι εἶναι αἱ ἐπιθετικαὶ ἐκφράσεις τοῦ ξύλου τῆς σταυρώσεως, τοῦ Ἰ. σταυροῦ, τοῦ ἀπὸ ξύλου παρακοῆς καὶ κατάρας καὶ πασσάλου βασανισμοῦ τραπέντος εἰς ὄπλον ἀήττητον καὶ φυλακτήριον τῶν πιστῶν.

Ὡς εἶναι εὐλογον, οὔτε ἠθέλησα οὔτε θὰ ἠδυνάμην νὰ ἐξαντλήσω τὸ σχετικὸν ὕλικόν. Οὐδ' ὁμοιομόρφως, ὡς πρὸς τὴν συντομίαν ἢ ἔκτασιν, ἀπεδελτίωσα τὰ τροπάρια εἰς ἃ ἀπαντοῦν τὰ λήμματα, προκρίνας δι' ἄλλα τὴν σύντομον καὶ, δι' ὀλιγώτερα, τὴν ἐκτενεστέραν παράθεσιν. Προκειμένου δὲ περὶ λημμάτων συχνότατα ἀκουομένων κάποτε παρέλειψα καὶ τὰς παραπομπάς. Ὁ δ' ἀναγνώστης δὲν πρέπει νὰ υποθέσῃ ὅτι ἡ ἀρχὴ τῶν τροπαρίων ταυτίζεται πάντοτε μετὰ τὴν ἀρχὴν τῶν ὑπ' ἐμοῦ παρατιθεμένων λημμάτων, τὰ ὅποια πολλάκις συνετμήθησαν καὶ εἰς ὀλίγας περιπτώσεις, διὰ νὰ γίνουσι κατανοητά, συνετάγησαν κατὰ τρόπον εὐληπτον.

2. Ἡ πανήγυρις τοῦ Σταυροῦ ἢ τῆς Σταυρώσεως.

Ὁ καιρὸς (καὶ ὁ μῆν) τοῦ σταυροῦ

Ὁ Σταυρὸς τοῦ Κυρίου τιμᾶται καὶ δὴ κατὰ πᾶσαν ἀκολουθίαν, τῶν μὲν πιστῶν σφραγιζομένων δι' αὐτοῦ, τῶν δὲ ἀδομένων πολλάκις εἰς αὐτὸν ἀναφερομένων καὶ δὴ εἰς πενθίμους ἡμέρας καὶ εἰς τεσσαρακοστάς.

Ἰδιαιτέρως

α') Τὴν 14ην Σεπτεμβρίου (Ἵψωσις, καὶ τὴν ἀκολουθοῦσαν ἐβδομάδα) ἡμέραν τῆς Ἵψώσεως.

β') Τὴν 7ην Μαΐου (Σημεῖον σταυροῦ φανέν ἐν οὐρανῷ).

γ') Τὴν τρίτην Κυριακὴν τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, ἡμέραν τῆς προσκυνήσεως (ἢ Σταυροπροσκύνησις κοινῶς) τοῦ Τιμίου Σταυροῦ (πρβλ. Θεόδωρον Στουδίτην, α' ῥῥή κανόνος, TR, σ. 353).

δ') Τὴν Μ. Παρασκευὴν, ἡμέραν ὅτε ὁ Χριστὸς ἀνήλθεν «ἐπὶ τοῦ ξύλου τῆς σταυρώσεως» (ΛΗΓ I, XXII, Ἀνδρέας Κρήτης).

ε') Τὴν 1ην Αὐγούστου, ἡμέραν τῆς προόδου τοῦ Τ. Σταυροῦ.

Ἰδιαζόντως ὁμοίως τιμᾶται ἡ 14η Σεπτεμβρίου, καθ' ἣν ψάλλομεν: *Τὰ τῶν ἁσμάτων ἄσματα ἀναπέμπομεν ἐν εὐσήμερῃ ἡμέρᾳ ἑορτῆς ἡμῶν· ἐπέστη γὰρ ἐν ἡμῖν ἡ τοῦ σταυροῦ σελασφόρος πανήγυρις*, Εἰρμ. σ. 142: Ἀωνόμου Εἰρμὸς α' ῥῥῆς δ' ἤχου.

Πᾶς δὲ ὁ μῆν Σεπτέμβριος ἐκλήθη: Τοῦ Σταυροῦ ἕνεκεν τῆς ἑορτῆς. Ἀξιοσημεῖωτον ὅτι ἤδη ὁ Ρωμανὸς ἐχρησιμοποίησε τὸν ὄρον χρονικῶς ἐν καιρῷ τοῦ σταυροῦ (=κατὰ τὸν χρόνον τῆς σταυρώσεως), 31, δ', 1.

Καὶ ἡ Παρακλητικὴ γέμει τροπαρίων ἀναφερομένων τὸ μὲν εἰς τὴν Σταύρωσιν τοῦ Κυρίου (ἀμέσως συνδεομένην πρὸς τὴν Ἀνάστασιν), τὸ δὲ εἰς πολυαρίθμους μάρτυρας καὶ ὁσίους οἱ ὅποιοι μεταφορικῶς ἢ καὶ ἐν τοῖς πράγμασιν ἦσαν τὸν Σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς ἀσκήσεως ἢ καὶ τοῦ μαρτυρίου. Περὶ τῶν σταυρωθέντων Μαρτύρων, ἐκτὸς τῶν τροπαρίων, γίνεται λόγος καὶ εἰς τοὺς Στίχους τοῦ ὄρθρου (2 λαμβι-
κοὺς, ἓνα ἑξάμετρον), συνοψίζοντας τὴν αἰτίαν τῆς κοιμήσεως ἢ τοῦ ἑορταζομένου γεγονότος.

3. Τὸ Σχῆμα καὶ ἡ Ὑλὴ τοῦ Σταυρικοῦ ξύλου¹

Παρ' ἡμῖν ὁ Τ. Σταυρὸς εἶναι τετραπέρατον ξύλον, ἔχον βραχί-
πως τὸ ἄνωθεν τμήμα (ἐφ' οὗ ἡ κεφαλὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ δὴ ἡ ἐπιγρα-

1. Εἰκὼν τοῦ τιμίου πάντως σταυροῦ ἢ ἐξ ἕλης πάσης μορφῆς τε τούτου καὶ διατύπωσις, οὗ γὰρ δὴ μόνον ἐκεῖνο ἐν ᾧ Χριστὸς προσεπάγη ἐϋλοῦν προσκυν-

φή), Ισομερῆ τὰ πλάγια ξύλα (τὰ πρὸς ἑκτασιν τῶν χειρῶν) καὶ μακρότερον τὸ κάθετον ξύλον, ὅπερ καὶ ἐπάγη ἐπὶ Κρανίου τόπον. Ἄλλὰ καὶ τριμερῆς εἰκονογραφικῶς ἐφέρετο ὁ σταυρὸς ἐκ τοῦ κάτω καθέτου μόνον καὶ τῶν πλαγίων πλευρῶν, θέμα ὅπερ δὲν εἶναι τοῦ παρόντος ἀλλὰ τῆς Τέχνης¹.

Ὡσπερ τὰ *τ ε σ σ α ρ α ἄ κ ρ α* τοῦ σταυροῦ διὰ τοῦ μέσου κέντρου κρατοῦνται καὶ συσφίγγονται, οὕτω διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως τό τε ὕψος καὶ τὸ βάθος μήκος τε καὶ πλάτος, ἦτοι πᾶσα ὄρατῆ καὶ ἀόρατος κτίσις συνέχεται (ΙΔ, Ἐκδοσις, σ. 188, 36-39). Κατὰ ταῦτα ὁ σταυρὸς ἦτο τετραπέρατος, ὥστε νὰ ξενίζῃ κατ' ἀρχὰς ὁ χαρακτηρισμὸς του ὡς τριμεροῦς κλπ. Τὰ διὰ τρία σύνθετα ὅμως δὲν ἀναφέρονται εἰς τὸ σχῆμα, ἀλλ' εἰς τὴν ὕλην. Διότι, παρὰ τὸ ἀναμενόμενον, ὅτι ὁ σταυρὸς ὡς πάσσαλος θὰ ἦτο ἀπὸ ἓν καὶ μόνον δένδρον, συνεσχετίσθη ἡ ὕλη τοῦ ξύλου πρὸς προφητικὸν χωρίον: *Καὶ ἡ δόξα τοῦ Λιβάνου πρὸς σέ ἦξει, ἐν κυπαρίσσῳ καὶ πεύκῃ καὶ κέδρῳ ἅμα δοξάσαι τὸν ἅγιόν μου. Ἡσαΐας ξ', 13.*

Τὸ πρᾶγμα ἐγνώριζον οἱ τε παλαιοὶ Θεολόγοι καὶ οἱ συγγράψαντες ὑμνογραφικὰ κείμενα². Ἄλλὰ καὶ νεώτεροι, ὡς ὁ ἀείμνηστος διδάσκαλός μου Ἐμμανουὴλ Α. Πεζόπουλος³, πραγματευθεὶς περὶ τρισηθέτου σταυροῦ, τριδενδρίας, τριξέστου ξύλου κλπ., ὑποδείξαντες ὅτι ἡ παράδοσις τοῦ ὅτι ὁ σταυρὸς τοῦ Κυρίου κατεσκευ-

νεῖν μεμαθήκαμεν, ἀλλὰ καὶ ὅσπερ ἄλλα σταυρικὰ πέφυκεν ἐκτυπώματα, πικρῶν ἡμῶν εὐσεβῶς πρὸς ἐκεῖνο σχηματιζόμενα, Μακάριος ὁ Χρυσόκεφαλος, Λόγος εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν 41, σ. 123 (G. Passarelli).

1. Ὑπαινιγμὸν περὶ τοῦ σχήματος Τ τριμεροῦς σταυροῦ ποιεῖται ἤδη ὁ Λουκιανὸς ἐν τῇ Δίκη συμφώνων..., § 6, λέγων: τὸ δὲ γε Ταῦ τοῦτο, οὐ γὰρ ἔχω χεῖρον αὐτὸ ὀνομάσαι ῥήματι ἢ ᾧ καλεῖται, καὶ περαιτέρω, § 12: κλάουσιν ἄνθρωποι καὶ τὴν αὐτῶν τύχην ἀδύρονται καὶ Κάδμῳ καταρῶνται πολλάκις, ὅτι τὸ Ταῦ ἐς τὸ τῶν στοιχείων γένος παρήγαγε τῷ γὰρ τούτου σώματι φασὶ τοὺς τυράννους ἀκολουθήσαντας καὶ μιμησαμένους αὐτοῦ τὸ πλάσμα ἔπειτα σχήματι τοιοῦτῳ ξύλα τεκτῆσαντας ἀνθρώπους ἀνασκολοπιζειν ἐπ' αὐτά· ἀπὸ δὲ τούτου καὶ τῷ τεχνήματι τῷ πονηρῷ τὴν πονηρὰν ἐπωνυμίαν συνελλθεῖν.

2. Καθ' ὑπόδειξιν τοῦ κ. Σταύρου Κουρούση: Μακάριος ὁ Χρυσόκεφαλος εἰς τὸν Λόγον εἰς τὴν Ὑψωσιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῶν σταυροῦ: Τριμερῆς γὰρ ὁ σταυρὸς τῆς ἁγίας Τριάδος ἐμφαίνων τὴν δύναμιν, καὶ τοῦτο Ἡσαΐας ἄνωθεν προφητεύων δοξάσειεν ἔλεγε τὸν Θεὸν τὸν τόπον τὸν ἴδιον ἐν πεύκῃ καὶ κέδρῳ καὶ κυπαρίσσῳ, PG 150, 209C. Ὁ αὐτός: Τῷ τοῦ κέδρου δὲ ξύλῳ τὸ σταυρικὸν εἰκονίζετο ξύλον. Τὸ γὰρ ἄσηπτον ἐκεῖνον τὸ ζωοποιῶν τούτου καὶ τὴν ἀγῆρω καὶ ἀτελεύτητον ἐνέργειαν παρεδήλου, αὐτόθι 150, 217B.

3. EEBΣ 3, 1926, σσ. 244-245.

άσθη ἐκ ξύλων κυπαρίσσου, πεύκης καὶ κέδρου (ἀλλ' οὐ-
χι ἐξ ἑνὸς δένδρου) ἀνάγεται εἰς τὸ ὡς ἀνω χωρίον τοῦ προφήτου Ἡ-
σαίου, παρέσχε μαρτυρίας ἐκ τῆς Ὀκτώηχου, τοῦ Μηναιῶν Μαίτου, τοῦ
Θεοδ. Προδρόμου (τριδενδρία), τοῦ Μαν. Φιλῆ, καὶ ἐξ ἐπιγράμματος
Νικολάου Κερκύρας (ἐν σοὶ με σώζει ὁ Δεσπότης, τῷ πευκοκέδρω
καὶ κυπαρισσοξύλω). Συνεσχέτισε δὲ τὸ θέμα καὶ πρὸς τὴν παράδοσιν
τῶν δαυλῶν τοῦ Λῶτ, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Σοδόμων
καὶ τὴν μετὰ τῶν θυγατέρων του ἐν μέθῃ συνεύρεσιν του, μετενόησε καὶ
πρὸς ἐξίλασμόν του ἐφύτευσε τρεῖς ξηρὰς ράβδους ἐκ κυπαρίσσου, πεύ-
κης καὶ κέδρου καὶ ἐπότιζεν αὐτὰς ἐξ ὕδατος τοῦ Ἰορδάνου. Αὗται βλα-
στήσασαι καὶ συναφθεῖσαι εἰς ἓν δένδρον, σημεῖον τῆς συγχωρήτεως
τοῦ Λῶτ, ἔδωκαν τὸ ξύλον τῆς σταυρώσεως. Ἐπληροφόρει δ' ἡμᾶς ὁ
ἀείμν. Πεζόπουλος, ὅτι ταῦτα ἐξετίθεντο εἰς βιβλίον «Μέγα καὶ θαυμά-
σιον προσκύνημα εἰς Παλαιστίνην καὶ τινα Φιλοθέου ἀρχιμανδρίτου»,
ἐκδοθὲν ἐν Ἀθήναις τὸ 1925. Κατὰ τὰ ἄλλα ὁ ἀείμν. Πεζόπουλος ἠγνώνει
τὴν ἔκτασιν τὴν ὁποίαν εἶχε λάβει ἡ λαϊκὴ αὐτῆ παράδοσις καὶ αἱ διά-
φοροι μορφαὶ τῆς, περὶ ὧν πρὸ ἧ κατόπιν ἐπραγματεύθησαν ὁ Νικ. Πολί-
της, ὁ Γ. Α. Μέγας, ὁ Δ. Β. Οἰκονομίδης καὶ ὁ Στέφανος Ἡμελλος¹.

1. Ν. Γ. Πολίτου, Ἑλληνικαὶ Παραδόσεις, Μέρος Β', ἐν Ἀθήναις 1904,
σσ. 920-923 (ἀναγομένη εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 327 παράδοσιν).— Δ η μ η τ ρ ῖ ο υ Β.
Ο ἰ κ ο ν ο μ ῖ δ ο υ, «Χρονογράφου» τοῦ Δωροθέου τὰ Λαογραφικὰ, διατριβὴ ἐπὶ
ὑψηλαίᾳ, Ἀθήναι 1960 (=περ. Λαογραφία 18, 1959 καὶ 19, 1960) ἐν σσ. 158,
197-205. — Γ ε ω ρ γ ῖ ο υ Α. Μέγας, Ἡ περὶ μετανοίας τοῦ Λῶτ ἀπόκρυ-
φος παράδοσις καὶ αἱ σχετικαὶ με αὐτὴν λαϊκαὶ διηγήσεις, Λαογραφία 28, 1972, σσ.
337-352 (=τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ, ὅπερ κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀβραάμ ἐφύτευσεν ὁ
Λῶτ εἰς κορυφὴν ὄρους ἐμπήξας τρεῖς δαλοὺς ξύλων ἐκ κυπαρίσσου, κέ-
δρου καὶ πεύκης, κατὰ διαφόρους παραλλαγὰς καὶ τὴν «διήγησιν τοῦ Παλαιοῦ» (Α.
Vassiliou, Anecdota Graecobyzantina, Mosquae 1893, σσ. 188 ἐξ.) ἀναδη-
μοσιευομένην ἐν σσ. 341-342, καθ' ἣν καὶ περιεπλήκην τὰ ξύλα... Ἀβραάμ ἰδὼν τὰ
ξύλα προσκύνησε τῷ Κυρίῳ καὶ εἶπε τοῦτο τὸ ξύλον (δηλ. δένδρον) ἔσται ἀμαρτίας
ἀναίρεσις, δηλαδὴ τῆς τῶν πρωτοκλάστων ἐν Ἑδὲμ διὰ τῆς σταυρώσεως τοῦ Χρι-
στοῦ).— Σ τ ε φ ἄ ν ο υ Δ. Ἡμέλλου, Μὲ ἀφετηρία ἓνα σπάνιον δημοτικὸν τρα-
γούδι τῆς Σύμης. Τὸ θαῦμα τῆς ἀναβλαστῆσεως ξεροῦ δαυλοῦ, Συμιαῖκά 3, 1977,
σσ. 40-56. — Τ ο ὖ α ὗ τ ο ὖ, Τὸ κυπαρίσσι τοῦ Μυστρά. Πρακτικὰ Ἀ' Λακωνικοῦ
Συνεδρίου, Λακωνικαὶ Σπουδαί, Πρακτικὰ Α', ἐν Ἀθήναις 1979, σσ. 340-348 (ξύλινη
σοῦβλα φυτεύεται καὶ ἀναθάλλει ὡς κυπαρίσσος). — Δ η μ η τ ρ ῖ ο υ Β. Ο ἰ κ ο -
ν ο μ ῖ δ ο υ, Ἡ περὶ μετανοίας καὶ τῶν δαυλῶν τοῦ Λῶτ παράδοσις, ΕΕΒΣ 44,
1979-1980, σσ. 31-36, ὅπου καὶ ἡ λοιπὴ βιβλιογραφία. (Ὁ συγγρ. ἀνασκευάζει τὰ
ἐν Λαογραφίᾳ 28, 1972, σσ. 337-338 γραφέντα ὑπὸ Γ. Α. Μέγα). Οὐδεὶς τῶν
ἀνωτέρω συσχετίζει τὸ θέμα πρὸς τὸ ἐδάφιον τοῦ Ἡσαίου ἢ τὴν Ὑμνογραφίαν.

Ἐν κέδρω καὶ πεύκῃ καὶ κυπαρίσσῳ

Ἄνδρας Κρήτης

Τὸ ἄχραντον ξύλον τοῦ τιμίου σου σταυροῦ ἐδήλωσεν ὁ μέγας Ἡσαΐας κυπαρίσσῳ καὶ πεύκῃ καὶ τῇ κέδρῳ, προειπὼν τὴν δόξαν ἐλεύσεσθαι πρὸς σέ τὴν τοῦ Λιβάνου, Σῶτερ, τοῦ δοξάσαι δι' αὐτῶν τὸν Κρανίου τόπον, ΑΗΓ Ι, XXIII, τροπ. θ' ᾠδῆς (κανὼν Ὑψώσεως), 256-264.

Ἰωάννης Δαμασκηνός: τροπ. ε' ᾠδῆς, κανόνος β' ἤχου.

Ὡς κέδρος, Χριστέ, τῶν ἐχθρῶν τὸ φρούαγμα συνέτριψας, ἐκουσίως Δέσποτα, ἐν τῷ κυπαρίσσῳ ὡς ἠδύοκῃσας, καὶ τῇ πεύκῃ καὶ κέδρῳ σαρκὶ συναννιούμενος. (Κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ἰω. Ζωναρά: Ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ ἐκ πεύκης καὶ κέδρου καὶ κυπαρίσσου ἦν, διὸ καὶ τριμερὴς ὁ σταυρὸς τοῦ Κυρίου, ὡς περὶ καὶ τετραμερὴς, διὰ τὰ τέσσαρα αὐτοῦ πέρατα. Πρβλ. Ἀναστασίμων Κανόνων... Ἐρμηνείαν ὑπὸ Ἰωάννου Ζωναρά, περ. Ὁ Ἄθως Α', 2, 1921, σσ. 62-63 (ἐκδοσις Σπυρίδωνος Λαυριώτου ἱατροῦ). Τροπ. ε' ᾠδῆς β' ἤχου, Παρ. 199.

Ἰωσήφ Ὑμνογράφος

— Ἐν πεύκῃ καὶ κέδρῳ καὶ κυπαρίσσῳ ὁ σταυρωθεὶς, Υἱὸς Θεοῦ, ἀγίασον πάντας ἡμᾶς, TR 409.

— Ὁράθης ὑψούμενος ἐν κυπαρίσσῳ, Δέσποτα, καὶ τῇ πεύκῃ καὶ κέδρῳ δι' ἀγαθότητα, ὁ εἰς τῆς ἀγίας Τριάδος, μοναδικὴν ὑπόστασιν ἔχων, ἐν δυσὶν θελήμασιν, τροπ. β' ἤχου, Παρ. 233 (Τετάρτη πρωτ).

— Ἐν κυπαρίσσῳ καὶ πεύκῃ καὶ κέδρῳ ὑψώθης ὁ ἄμωδός τοῦ Θεοῦ, ἵνα σώσης τοὺς ἐν πίστει προσκυνοῦντας τὴν ἐκούσιόν σου σταύρωσιν. Κάθ. σταυρῶσ. γ' ἤχου, Παρ. 300, 318.

— Κέδρῳ ἀνυψώθης, πεύκῃ τε καὶ κυπαρίσσῳ, Δέσποτα, τῆς Τριάδος εἰς ὑπάρχων καὶ ἀνύψωσας τοὺς εἰς βάθῃ μυρίων ἡδονῶν συμπτωθέντας. Τροπ. γ' ᾠδῆς γ' ἤχου, Παρ. 323.

— Ἡ Ἐκκλησία βοᾷ σοι, Χριστέ ὁ Θεός, ἐν κέδρῳ καὶ πεύκῃ καὶ κυπαρίσσῳ προσκυνοῦσά σε.... Κάθ. σταυρῶσ. βαρέως, Παρ. 596.

— Ὡσεὶ κέδρον εὐσέβειαν, πίστιν ὡς κυπαρίσσον, τὴν ἀγάπην τε-ὡσεὶ πεύκην περιφέροντες, τὸν Σταυρὸν τὸν θεῖον προσκυνήσωμεν. Τροπ. δ' ᾠδῆς πλ. δ', Παρ. 690.

Ἀνώνυμος: Κοντάκιον 21ης Μαΐου, ὁ α' οἶκος, MRM 142.

*Κωνσταντῖνον πιστοὶ σὺν τῇ Μητρὶ τιμήσωμεν
τοῦ Δαβὶδ γὰρ αὐτοὶ λόγους ἀκροασάμενοι
ἐν κέδρω καὶ πεύκῃ καὶ κυπαρίσσῳ
διὰ τοῦ πάθους ἐξηκολούθησαν...*

4. Σταυρὸς τριμερῆς καὶ τρισύνθετος¹

1. Ὁ τριμερῆς: Σὺ μου σκέπη κραταιὰ ὑπάρχεις ὁ τριμερῆς σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ. Ἀγίασόν με τῇ δυνάμει σου, ἵνα πίστευ καὶ πόθῳ προσκυνῶ καὶ δοξάζω σε. Στιχ. προσ. 14ης Σεπτ., MRS 153, 156, 159 (Λέων ζ').

2. Ὁ τρισύνθετος: Ἡ τρισσοφειγγὴς τῶν σῶν παίδων ἐν τῇ καμίνῳ διήστραψε προτυποῦσα, Λόγε, τὸν τρισύνθετον σταυρόν. Εἰρμὸς ζ' φθῆς κανόνος εἰς τὴν Ὑψωσιν, Εἰρμ., σ. 125,42-45.

3. Τὸ τρίξεστον ξύλον: Τετραμερές δὲ καὶ τρίξεστον ξύλον, ἐν ᾧ Χριστὸς ἐξήπλωτο τετρασυνθέτως. Μακνουήλ Φιλῆς, Carmina (Miller) I, 22,11-12.

5. Τὸ ξύλον τῆς ἀράς

Ὁ σταυρὸς, ὡς ὄργανον τιμωρίας, πρὸ τῆς σταυρώσεως τοῦ Κυρίου ὑπῆρξεν ὄργανον ἀτιμώσεως, ἣν θὰ ἠύχετό τις εἰς τοὺς ἐχθρούς του. Ὡς ἐκ τούτου ἐλέχθη καὶ ξύλον τῆς ἀράς. Ἰωάννης ὁ Μαυρόπουλος μητροπ. Εὐχαΐτων εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 7 ποιημά του, στίχον 6, διὰ τὸν Χριστὸν λέγει:

... νῦν ὡς κακοῦργον εἰς ἀράς ξύλον βλέπω; (sc. ἀνηρτημένον)
(Iohannis Euchaitorum metropolitae Quae in cod. Vat. gr. 676 supersunt, edidit Paulus Lagarde, Göttingen 1882, σ. 5, ἀρ. 7: Εἰς τὴν Σταύρωσιν).

6. Ξύλον = δόρυ, κάλαμος, ἰστίον, πάσσαλος, ράβδος κλπ.

Ἡ Π. Δ. ὁμιλεῖ ἐπανειλημμένως περὶ ῥάβδου. Εἰς τοὺς Ἀριθμοὺς 17 περὶ τῆς βλαστησάσης ράβδου τοῦ Ἀαρῶν, θεωρηθείσης ὅτι προεικονίζει τὴν Θεοτόκον. Εἰς τοὺς Ψαλμοὺς, ὡς 109, 3: ῥάβδον δυνάμειος ἐξαποστελεῖ σοι Κύριος, 22, 4: Ἡ ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου αὐταὶ μὲ παρεκάλεσαν. Ἐν Γενέσεως 47, 31: καὶ προσεκύνη-

1. Πρβλ. Θεόδωρον τὸν Στουδίτην: Σήμερον προσκυνεῖται ὁ τριμερῆς σταυρὸς καὶ τὰ τετραπέρατα ἐορτάζει χαρμόσυνα. Λόγος εἰς τὴν προσκύνησιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ σταυροῦ, PG 99, 693C-D.

σεν Ἰσραὴλ (= Ἰακώβ) ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ (τοῦ υἱοῦ του Ἰωσήφ). Εἶναι δὲ γνωστοτάτη ἡ ῥάβδος δι' ἧς σταυροτύπως κτυπήσας τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν ἤνοιξε καὶ ἐκλείσεν αὐτὴν ὁ Μωϋσῆς: Ἀπλώσας χεῖρας Μωϋσῆς ἐτύπου σταυρὸν τὸν τίμιον. Τροπ. γ' ᾠδῆς πλ. δ', Παρ. 689 (Ἰωσήφ). — Σταυρὸν χαράξας Μωϋσῆς ἐπ' εὐθείας ῥάβδῳ τὴν Ἐρυθρὰν διέτρεμε τῷ Ἰσραὴλ πεζεύσαντι. Εἰρμός α' ᾠδῆς κανόνος εἰς τὴν Ὑψωσιν (Κοσμᾶς).

Οὐδὲν ἄπορον τὸ ὅτι ὁ σταυρὸς τοῦ Κυρίου παρωμοιώθη πρὸς ῥάβδον, ὡς ἄλλως καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ Χριστός¹: Ἐξήνθησε τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ, καθὼς ἡ ῥάβδος τοῦ Ἀαρὼν ἠ βλαστήσασα. — Ῥάβδον δυνάμεως κεκτημένοι τὸν σταυρὸν τοῦ Υἱοῦ σου, Θεοτόκε, ἐν αὐτῇ καταβάλλομεν τῶν ἐχθρῶν τὰ φρονήματα. Θεοτοκ. γ' ἤχου, Παρ. 721.

Πρὸς ῥάβδον βλαστήσασαν ἡ Θεοτόκος: Σὲ μεγαλύνομεν, Θεοτόκε, βοῶντες. Χαῖρε ἡ ῥάβδος ἐξ ἧς ἀσπύτως Θεὸς βλαστήσας ἀνειλεν ἐν ξύλῳ τὸν θάνατον. Θεοτοκ. β' ἤχου, Παρ. 217.

Ὁ τίμιος σταυρὸς καλεῖται: Ῥάβδος, ξύλον, τέμνουσα, κάλαμος, ξίφος, ἱστίον:

— Ῥάβδος τῆς δυνάμεως, ὑφ' ἧς ποιμαινόμεθα, MRS 158.

— Καλάμῳ τῷ τοῦ σταυροῦ ὑπέγραψας ἄφεσιν ἁμαρτιῶν πᾶσι τοῖς πιστοῖς. Τροπ. ζ' ᾠδῆς γ' ἤχου, Παρ. 337.

— Ἄγιοι κατέχοντες ὡς ξίφος σταυροῦ τὸ ὄπλον. Τροπ. α' ᾠδῆς δ' ἤχου, Παρ. 365 (Ἰωσήφ).

— Οἱ ἅγιοι μάρτυρες τῷ ἱστίῳ (=καταρτίῳ) τοῦ σταυροῦ πνευματικῶς πτερούμενοι, τῶν πειρασμῶν τὸ πέλαγος ἀβλαβῶς ἐν πίστει παρέδραμον. MRM 17.

— Ξύλῳ Μωϋσῆς πηγὰς ἐν ἐρήμῳ πικρογόνους μετέβαλε. MRS 161 (Κοσμᾶς ὅπου ξύλον εἶναι ἡ ῥάβδος).

— Τέμνουσαν ἀνέδωκεν (=ἔφερεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν) Ἰορδάνης ξύλῳ (Κοσμᾶς αὐτόθι. Τέμνουσα εἶναι τὸ ἄλλως σιδήριον, τὸ ὅποῖον θαυματουργικῶς εἰλκυσθῆ διὰ ῥάβδου ἀπὸ τὸν Ἰορδάνην, ὅπου εἶχε βυθισθῆ).

— Ἡ τοῦ Μωσέως ῥάβδος ἐν ἐρήμῳ πρότερον τὴν πέτρων ἐρηξεν, ἐξ

1. Ῥάβδος ἐν τῇ Ὑμνογραφίᾳ καὶ τῇ ποιήσει καὶ ὁ Χριστός: Ῥάβδος δὲ ἐστὶ Χριστὸς ὁ Λόγος. Τροπ. δ' ᾠδῆς Δεκ. Χριστόφορος Μυτιληναῖος (Μοτ. Καλενδ. I, 372), ἐπόμενος τῷ Κοσμᾶ: Ῥάβδος ἐκ τῆς δίκης Ἰεσσαὶ καὶ ἄνθος ἐξ αὐτῆς, Χριστέ, ἐκ τῆς Παρθένου ἀναβλάστησας (εἰρμός δ' ᾠδῆς κανόνος εἰς τὴν Γέννησιν) ὀρμωμένῳ καὶ τούτῳ ἐκ τοῦ Ἠσαίου ια' 1. Πρβλ. τὴν Ἑρμηνείαν Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου.

ἦς τὸ ὕδωρ ἐπήγασε δηλοῦν τὸν λαὸν εἰς τύπον σταυροῦ. Αὐτὸν γὰρ προετύπου ποτὲ ἡ ῥάβδος ἐκείνη· σκιά γὰρ ἦν ὁ νόμος. ΑΗΓ I, XXII, 144-150 (Ἄνδρέας Κρήτης).

Ὡς πρὸς τὸν Ρωμανόν, θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἰδιαιτέρα μελέτη περὶ τοῦ πῶς ἀντικρύζει τὸ θέμα τῆς σταυρώσεως καὶ τῆς λυτρωτικῆς δυνάμεως τοῦ σταυροῦ. Πολλοῦ παραπέμψαντες εἰς τοὺς ὕμνους του, σημειοῦμεν ἐνταῦθα ὀλίγα:

Ὁ Ρωμανὸς π ά σ σ α λ ο ν λέγει τὸν σταυρὸν (22, η', 6). Παρομοιάζει δὲ τὸν Χριστὸν α') πρὸς σάλπιγγα: (ὁ τὰ πάντα πληρῶν) ὡς σάλπιγξ ἐν τῷ ξύλῳ κεῖται, β') πρὸς ξυλίνην λόγχην: Ὁ ὄφις ξυλίνῃ λόγχῃ τὸ στόμα κεντηθεὶς, ὡς νεκρὸς ἀποδείκνυται. 15, ι', 4.

Κάλαμος ἐξ ἄλλου ὑπὸ τοῦ Ἄνδρέου Κρήτης: Ἐν τῷ καλάμῳ τοῦ σταυροῦ σου (sc. διὰ τοῦ σταυροῦ σου, χρησιμοποιηθέντος ἀντὶ γραφίδος (ἐλευθερίαν) πᾶσι συγγραψάμενος (ΑΗΓ I, XXII, 49-50). Καὶ τοῦτο πρότερον ἐμμέσως εἶπεν ὁ Ρωμανὸς περὶ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου: Καλάμῳ πρὶν ἀλιεύων τῷ σταυρῷ ἀλιεύειν διδαχθῆς (31, ζ', 4). Καί: (οἱ Ἀπόστολοι) ἦσαν τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ὡς κάλαμον (33, ιη', 3). —Οἱ Ἀπόστολοι ἀνήγαγον τοὺς λαοὺς ἐκ τῆς ἀγνωσίας καλάμῳ τοῦ σταυροῦ (ἀλιεύοντες). Μακ. γ' ἤχου, Παρ. 316.

Μετὰ ταῦτα ὁ σταυρὸς τοῦ Κυρίου παρωμοιάσθη πρὸς δόρυ. Ὁ ὕμνογράφος Γαβριὴλ εἰς τὸ κοντάκιον εἰς ἅγιον μάρτυρα Θεόπεμπτον, προοίμιον: καὶ σταυρὸν ὡς δόρυ ἀναλαβὼν (Πάσχος, σ. 108). Ὁ αὐτὸς Γαβριὴλ ὁμιλεῖ ἐν θ, δ', 1, 3 (σ. 140) περὶ ξύλου καὶ θ, γ', 6, 3 (ἐν σ. 200) περὶ σταυροῦ.

Ἐὰν κκτὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν ὡς ἄνω ὕμνογράφων ὁ σταυρὸς πέτρα τοῦ καθέτου ξύλου εἶχε καὶ πλάγιον, ὥστε νὰ εἶναι τριμερῆς ἢ τετραμερῆς, οὐδὲ δόρυ, οὐδὲ κάλαμος, οὐδὲ πάσσαλος, οὐδὲ ῥάβδος θὰ ὠνομάζετο.

7. Ξύλον τὸ δένδρον χλωρὸν ἢ ξηρὸν

Ἐξ ὧν ἤδη ἔχω πρότερον διαπραγματευθῆ (Ἀθηνᾶ 70, 1968, σσ. 3-36) ἐδείχθη ὅτι ὁ ὄρος ξύλον δηλοῖ τόσον τὸ χλωρὸν φυτὸν, δένδρον, ὅσον καὶ τοὺς ξηροὺς κορμούς ἢ κλάδους αὐτοῦ.

Ὁ Λοουκᾶς, κβ', 52 ἔγραψεν ὅτι ἦλθον νὰ συλλάβουν τὸν Ἰησοῦν μετὰ μαχαιρῶν (μεταλλικῶν) καὶ ξύλων δηλονότι ροπαλίων. Ὁ Ρωμανός, 16, προοίμιον β': μετὰ κλάδων (βατίων) ὕμνήσαντες πρότερον, μετὰ ξύλων συνέλαβον ὕστερον οἱ ἀγνώμονες Ἰουδαῖοι

τὸν Θεόν. Καὶ ἐδώ τὰ ξύλα εἶναι ράβδοι καὶ ροπαλα. Ὁ αὐτός: Τὸ ξύλον ἐκεῖνο, ὃ λέγεις ξηρὸν καὶ ἀκαρπὸν, βλαστάνει καρπὸν, 22, ε'. Ἄνδρας ὁ Κρήτης, εἰς τὴν Γέννησιν Ἰω. τοῦ Προδρόμου (24 Ἰουνίου), ΑΗΓ Χ, XVI, 677-680: Ἐκ ξύλων (=δένδρων, βλ. τοῦ Ζαχαρίου καὶ τῆς Ἐλισάβετ) γὰρ ἀκαρπῶν, ξηρῶν γεγηρακότων ἐξήρθησας ὡς φοῖτιξ, καρπὸς ἐκ στείρας καὶ πρεσβύτου.

Ἰωσήφ Ὑμνογράφος: Ἄγωνα, σπούδασον, ψυχὴ, μὴ ὡς ἀκαρπὸν ξύλον (=δένδρον) ἐν τῇ γεννῇ βληθῆς καὶ μείνης αἰωνίως κλαίουσα, ΑΗΓ XI, II, 175-181. — Παρὰ τὰς θείας ὡς ἀληθῶς διεξόδους φυτευθεὶς τῆς πίστεως Κυρίου, ξύλον (=δένδρον) ἀνεδείχθη παμμάρκ (,Λουκιλλιανέ). Τροπ. η' ᾠδῆς Κανόνος 3ης Ἰουνίου.

— Τῆς νοσητῆς οἰκήτορες, ξύλα (=δένδρα) κατάκαρπα τοῦ Παρυδείσου, Μάρτυρες. Μαρτυρικὸν γ' ἤχου (Τρίτη πρωΐ), Παρ. 292.

Ρωμανὸς ὁ Μελωδός¹: (Περὶ τῶν πρὸς ναυπήγησιν καταλλήλων ξύλων:) Νῦν οὖν ἄγαγε ἕλην ἀσίπτων ξύλων (τῆς κιβωτοῦ τοῦ Νῶε). 40, γ', 1.

Ὁ αὐτὸς ξύλα ὀνομάζει καὶ τὰ νῦν φωτόξυλα, δι' ὧν θὰ ἐγίνετο ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ: Ὡς (ὁ Ἰσαάκ) ἐβάσταξε ξύλα τοῖς ὤμοις, ἐπ' ὧμων φέρει ὁ ἐμὸς Υἱὸς σταυρόν. 41, κγ', 1-2.

8. Ξύλον = Ὁ καρπὸς τοῦ δένδρου

— Ξύλον βρώσει τέθνηκα ποτέ, συμβουλίμ ὄφρωσ... διὸ τεθανάτωμαι Στιχ. προσ. Παρασκευῆς ἑσπέρας α' ἤχου, Παρ. 165.

— Γευσάμενος βρώσεως μὴ προσηκούσης, θάνατον ὁ Ἀδάμ ἐκ τοῦ ξύλου πικρῶς ἐτρύγησε. Ξύλω δὲ παγεὶς ὁ Υἱὸς σου, τὸν γλυκασμὸν τῆς ἀθανασίας ἐπήγασεν, Ἀχραντε. Τροπ. θ' ᾠδῆς β' ἤχου, Παρ. 233.

1. Εἰδικῶς τὸν Τ. Σταυρὸν ὁ Ρωμανὸς ἀποκαλεῖ δι' ἑαυτὸν ξύλον, ξύλον τοῦ σταυροῦ (πρβλ. 22, προοίμ. β' καὶ οἶκος α') ἢ ἀπλῶς σταυρόν (19, προοίμ.). Εἶπεν ὁμοίως καὶ διὰ τὸ σχῆμα πάσσαλον (22, β' 6) καὶ φυτὸν καὶ δένδρον καὶ ἄγιον πρέμιον (22, ις', 3). Ἀπέδωκε δὲ καὶ τὰ ἐπίθετα σεβάσμιον (ξύλον, 23, α', 1) καὶ τρισμάκαριον (ξύλον, 23, ζ', 1) καὶ ἔγραψεν ὅτι σκεπασθέντες ὑπὸ τοῦ σταυροῦ τιμῶμεν αὐτὸν φύλακα τῆς ζωῆς ἡμῶν (23, κγ', 7) καὶ ἄλλα πολλά. Εἰς δὲ τοῦς ὕμνους 21, 22, καὶ 23, ὅπου εἰσάγονται διαλεγόμενοι ὁ Βελίαρ καὶ ὁ Θάνατος καὶ ταῦτα: ἐκ ξύλου ἀτίμου ξηροῦ καὶ ἀκαρποῦ (22, δ', 3). Εἰ ἐν ξύλω μαθητὰς (τὸν Ἀηστὴν) χειροτονεῖ (21, κα', 6). Πόθεν τῷ ξύλω τούτῳ ἐνεπέσαμεν; εἰς ὄλεθρον ἡμῶν ἢ τούτου φυτεία ἐνεργεζώθη τῇ γῇ (22, β', 5-6) καὶ ἄλλα περιφρονήσεως πρὸς τὸ ὄργανον τῶν βασάνων ἐνδεικτικά.

— Παντός μὲν ξύλου κελεύει φαγεῖν τὸν ἄνθρωπον Ἄδὰμ τὸν πρωτόπλαστον τότε ὁ Ὑψιστος ... ἀλλ' ἑνὸς ξύλου τὴν βρωσιν ἐκάλυσε. Ρωμανός, 51, ζ', 1-3. — ἡ οὐσία τοῦ ξύλου γὰρ ἐστὶ μὲν οὐκ ἄχρηστος (αὐτόθι) ζ', 5. — βρωσίς τοῦ ξύλου (αὐτόθι) ις', 9-10 (τοῦ καρποῦ αὐτοῦ, αὐτόθι ις', 2). — Ὡς ὁ πατὴρ σου Σατὰν ἐκεῖνος ὁ συμβουλευσας φησὶ τῇ Εὔα: ἐὰν τοῦ ξύλου γεύσησθε, ὡσπερ θεοὶ γενήσεσθε. Ρωμανός, 58, ιδ', 7-8. (Ἀπεναντίας ὁ Ρωμανός, 48, η', 7-9: καὶ τὸ μέλλον γὰρ πῦρ ἐξ ἡμῶν καθ' ἡμῶν, οὐδὲ γὰρ ὕλη ξύλων εὐρίσκεται δηλοῖ τὰ πρὸς καῦσιν ξηρὰ ξύλα).

9. Τὰ ἁγιασθέντα ξύλα τοῦ δρυμοῦ

Αἱ περαιτέρω μαρτυρίαι ἀναφέρονται εἰς τὸν ἐξαγιασμὸν τῶν ξύλων τοῦ δρυμοῦ ἐξ ὧν πάλαι μὲν ἐλαμβάνοντο τὰ ἔτιμα σταυρικὰ ὄργανα τῆς θανατώσεως, διὰ δὲ τοῦ ἐπὶ ξύλου θανάτου τοῦ Χριστοῦ ἐπίτινος ἐξ αὐτῶν, ἡγιασθησαν πάντα.

Ἀγαλλιᾶσονται πάντα τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ, Ψαλμ. 95,12. Τοῦτο ἐθεωρήθη σχετικὸν μὲ τὴν ὕλην τοῦ σταυροῦ, ληφθεῖσαν ἐκ τῶν δένδρων τοῦ δρυμοῦ. Ἀπηχεῖται δὲ καὶ εἰς τοὺς ἐπομένους ὕμνογράφους.

1) Κοσμάς ὁ Μαΐου μᾶ: Ἀγαλλιάσθω τοῦ δρυμοῦ τὰ ξύλα σύμπαντα, ἁγιασθείσης τῆς φύσεως αὐτῶν, ὅφ' οὐπερ ἐξ ἀρχῆς ἐφυτεύθη, Χριστοῦ τανυθέντος ἐν ξύλῳ. Τροπ. θ' ᾠδῆς, MRS 164.

2) Θεοφάνης: Ὁρη γλυκασμὸν, βουνοὶ ἀγαλλίασιν πόθῳ ἐνσταλάξατε. Ξύλα τοῦ πεδίου δέ, Λιβάνου κέδροι, περιχορεύσατε τῇ προσκυνήσει σήμερον τοῦ ζωηφόρου σταυροῦ... Τροπ. θ' ᾠδῆς κανόνος Τετάρτης Δ' ἐβδομάδος Νηστειῶν, TR 391.

3) (Ἀωνόμου): Ἐν ὕμνοις σκιρτάτω πάντα τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ, τὸ δμῶνυμον ξύλον τοῦ σταυροῦ θεώμενα κατασπαζόμενον σήμερον. Τροπ. θ' ᾠδῆς, TR 360.

— Ὁρη καὶ πάντες βουνοὶ καὶ ξύλα τοῦ δρυμοῦ ἐπικροτησάτω, Χριστὸν αἰνεῖτε τὰ ἔθνη. Τροπ. γ' ᾠδῆς κανόνος Κυριακῆς Βατών, ΑΙΣ II, 9.

A'

I. Τὸ ξύλον τῆς Γνώσεως ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ξύλον τοῦ Σταυροῦ

Εἰς τὴν σχετικὴν πρὸς τὸν Τίμιον Σταυρὸν Ὑμνογραφίαν συναντῶμεν πολλακίς τὸ θέμα τῆς προτυπώσεως τοῦ σταυροῦ διὰ θαυμάτων

τοῦ Μωυσέως, τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ κλπ., ἰδιαιτέρως δὲ διὰ τῆς διαβάσεως τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ὑπὸ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ διωκομένων Ἰσραηλιτῶν θαυματουργικῶς, πληγείσης ταύτης σταυροειδῶς (ἀπαξ καθέτως πρὸς διάσχισιν, εἶτα μετὰ τὴν διάβασιν πλαγίως πρὸς ἔνωσιν τῶν διεστώτων ὑδάτων). Περὶ τοῦ τελευταίου τούτου, σχετικὰ εἶναι ὅσα λέγονται περὶ τοῦ σταυροῦ ὡς ῥάβδου.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ εἶναι ὁ συσχετισμὸς τοῦ λεγομένου ξύλου τῆς γνώσεως, φυτοῦ ἢ δένδρου μετὰ καρπῶν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ σταυρικοῦ ξύλου τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι γνωστὴ ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἐν τῷ Παραδείσῳ πρωτοπλάστους: Ἄπο δὲ τοῦ ξύλου τούτου γινώσκεις καλὸν καὶ πονηρὸν οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ (Γένεσις 2, 16). Διὰ βρώσεως τοῦ ξύλου, δηλ. τοῦ καρποῦ τοῦ δένδρου τούτου, τὸ ἐν Παραδείσῳ φυτὸν κατέστη ἀπὸ ξύλου τῆς γνώσεως ξύλον παρακοῆς, θανατηφόρον πρέμνον, δι' οὗ ἠπατήθησαν οἱ γενάρχαι τῆς ἀνθρωπότητος, ξύλον πτώσεως, φθορᾶς καὶ πικρίας, γυμνώσεως, παραβάσεως, ἔνεκεν τοῦ ὁποῖου ὁ ἀπατηθεὶς ἀνθρώπος ἐξώσθη τοῦ Παραδείσου, ἐξωρίσθη, ἀφοῦ ὑπεβλήθη εἰς κατάραν, ἐπιτίμιον καὶ θάνατον. Διὸ καὶ ἐπὶ μακρὸν ἐδίψησε τὴν λύτρωσιν, ἧς ἔτυχε διὰ τοῦ ἐν Κρανίῳ τόπῳ προσπαγέντος σταυροῦ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Χριστοῦ, ὅπερ φέρον προσηλωμένον τὸν Λυτρωτὴν, ἐδελέασε καὶ ἠφάνισε τὸν πρὶν ἀπατήσαντα τοὺς πρῶτους βροτοὺς (Ἀδὰμ καὶ Εὐάν). Διὰ τοῦ σταυροῦ ἐλύθη ἡ κατάρα, ἰατρεύθη ἡ φθορά, ἐγένετο τῶν πεσόντων ἡ ἀνάκλησις, ἐζωώθημεν. Οὕτω τὸ ξύλον τῆς θνήσεως κατέστη πᾶσιν ἀνάστασις. Ἰατρεύθημεν. Ἐν τῷ Κρανίῳ, Χριστέ, ξύλω (=τοῦ σταυροῦ) ἰασάμενος τὴν τοῦ ξύλου (=τῆς γνώσεως) κατάραν... Κάθ. σταυρώσ. δ' ἤχου, Παρ. 375.

II. Τὸ ἐν τῷ Παραδείσῳ ξύλον τῆς Γνώσεως (ἐπιλογὴ μαρτυριῶν)

Ρωμανός, Ὑμνοι:

- Τὸ γὰρ τῆς γνώσεως πρέμνον θάνατον ἔφερε κόσμῳ, τὸ δὲ τῆς θνήσεως ξύλον (=ὁ σταυρὸς) πᾶσιν ἀνάστασις ὄφθη, 28, κα', 6-7.
- διδάσκων ὅτι ξύλω ὁ Ἀδὰμ μέλλει ἀνάγεσθαι, 22, γ', 10.
- ὅτι ξύλω ὁ πεσὼν ξύλω (Ἀδὰμ) ἀναστήσεται, 22, δ', 30.

Ἀνδρέας Κρήτης, Εἰς τὴν Ὑψωσιν:

- Τὸ τῆς γνώσεως φυτὸν ἀνεβλάστησεν Ἐδὲμ καὶ ἐποίησε καρπὸν θανατώσαντα Ἀδὰμ, τὸ ξύλον δὲ τοῦ σταυροῦ σου ζωὴν πηγάζει, Σωτήρ. ΛΗΓ I, XXIII, 163-169.

Ἰωάννης Δαμασκηνός, Κανόνες:

— Τοῦ ξύλου τῆς παρακοῆς τὸ ἐπιτίμιον ἔλυσας, Σωτήρ, τῷ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ ἐκουσίως προσηλωθεῖς. Στιχ. ἀναστ. ἤχου δ', Παρ. 338.

— Ὡς ἐν Παραδείσῳ φυτευθὲν ἐν τῷ Κρανίῳ, Σωτήρ, τὸ τρισόλβιον ξύλον τοῦ σοῦ ἀχράντου σταυροῦ, αἵματι καὶ ὕδατι θείῳ, ὡς ἐκ τῆς πηγῆς τῆς θείας πλευρᾶς σου, Χριστέ, ἀρδευόμενον, τὴν ζωὴν ἡμῶν ἐβλάστησεν. Τροπ. θ' ᾠδῆς β' ἤχου, Παρ. 202.

— Θανατηφόρον τὸ ξύλον, ὁ σταυρὸς ζωηφόρος τοῖς ἐν Ἐδέμ ἀποίκους (= Ἀδὰμ καὶ Εὐά) ἐδείχθη. Τροπ. α' ᾠδῆς κανόνος 7ης Ματθου, MRM 36.— Ὁ διὰ βρώσεως τοῦ ξύλου προσγενόμενος θάνατος διὰ σταυροῦ κατήργηται σήμερον. Εἰρμὸς θ' ᾠδῆς ἀναστ. πλ. δ' ἤχου, Παρ. 694.

— Ξύλῳ νεκροῦται Ἀδὰμ ἐκουσίως παρακοὴν ἐργασάμενος, ὑπακοὴ δὲ τοῦ Χριστοῦ ἀναπέπλασται. Τροπ. ζ' ᾠδῆς βαρέος, Παρ. 572.— Σταυρὸν κατὰ ξύλον γνώσεως, κατὰ γλυκείας ἐδωδῆς χολῆν, Σωτήρ μου, προσέσταν, κατὰ φθορᾶς δὲ θανάτου τὸ αἷμά σου τὸ θεῖον ἐξέχεας. Τροπ. δ' ᾠδῆς, ἀναστ. — Διὰ ξύλον κραταιῶς καθεῖλέ με ὁ ἀρχέκακος· αὐτὸς δὲ ἀναρτηθεῖς, Χριστέ, κραταιότερος, σταυρῷ καταβέβληκας, δειγματίσας τοῦτον. Τροπ. α' ᾠδῆς πλ. δ', Παρ. 641.

Κοσμάς:

— Ὡ τρισμακάριστον ξύλον, ἐν ᾧ ἐτάθη Χριστός, ὁ βασιλεὺς καὶ κύριος. Δί' οὐ πέπτωκεν ὁ ξύλῳ ἀπατήσας τῷ ἐν σοὶ δελεασθεῖς Θεῷ... Εἰρμὸς ε' ᾠδῆς πλ. δ', MRS 161.

— Ξύλον βρωσάμενος ὁ πρῶτος ἐν βροτοῖς (= Ἀδὰμ), φθορᾷ παρῆκησε... ἀλλ' εὐρηκότες γηγενεῖς ἀνάκλησιν τὸ ξύλον (= τὸν σταυρὸν), κράζομεν... Τροπ. θ' ᾠδῆς πλ. δ', MRS 163.

— Μὴ τὴν πικρίαν τοῦ ξύλου ἐάσας ἀναιρέσιμον, Κύριε, διὰ σταυροῦ τελείως ἐξήλευρας... Τροπ. θ' ᾠδῆς πλ. δ', MRS 164. (= Μὴ ἐάσας ἀναιρέσιμον τὴν πικρίαν τοῦ ἐν Ἐδέμ ξύλου, sc. τοῦ καρποῦ τοῦ ξ. τῆς γνώσεως).

— Ἐν Παραδείσῳ με τὸ πρὶν ξύλον ἐγύμνωσεν... τοῦ σταυροῦ δὲ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς τὸ ἔνδυμα (= Χριστὸν) φέρον ἐπάγη ἐπὶ τῆς γῆς. Κάθισμα πλ. δ', MRS 160. (Πρβλ. ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδώσαθε).

— Ἐν τῷ Παραδείσῳ φυτεύεται ξύλον... Εὐτ. Ἰ. Τωμάδακης, ΕΕΒΣ 39-40, 1972-1973, σ. 257, ἀρ. 13.

— Τὸν ἐν ξύλῳ (= τῷ σταυρῷ) θανόντα καὶ τὴν τοῦ ξύλου (sc. τῆς Ἐδέμ) πικρίαν μεταβαλόντα. Σωφρ. Εὐστρατιάδης, ΝΣ 28, 1933, σ. 400 (στ. 408-409).

— Ἐλυσε πρόσταγμα Θεοῦ παρακοή, καὶ ξύλον (=τῆς Ἑδέμ) ἤνεγκε θάνατον βροτοῖς τὸ μὴ εὐκαίρως μεταληφθέν. Τροπ. ζ' ᾠδῆς πλ. δ', MRS 163.

Γερμανός Α' (πατρ. Κωνσταντινουπόλεως), Κανόνες:

— Ξύλον ἔξωσεν Ἀδὰμ παραδείσου τῆς τρυφῆς, πάλιν ξύλον σταυρικὸν ἐπανήγαγεν αὐτόν. Σωφρ. Εὐστρατιάδης, ΝΣ 32, 1937, σ. 211.

Ἰωσήφ

— Ξύλω τὴν διὰ ξύλου ἐξαλείφρας κατάραν τοὺς ξύλω τεθνήξαντας θανάτω σου ἐζώσας. Τροπ. α' ᾠδῆς κανόνος εἰς τὸ μετὰ τὸ Πάσχα Σάββατον. ΑΙΣ II, 246.

— Νεκρωθέντα διὰ ξύλου με ἐθέωσας θανόν ἐν ξύλω, Χριστέ. Τροπ. ζ' ᾠδῆς δ' ἤχου, Παρ. 398.

Λέων Γ'

— Τοῦ σταυροῦ τὴν δύναμιν προσκυνήσωμεν, ὅτι ξύλον ἐν Παραδείσῳ θάνατον ἐβλάστησε· τὸ δὲ (=τὸ τοῦ σταυροῦ) τὴν ζωὴν ἐξήρθησεν, ἀναμάρτητον ἔχον προσηλωμένον τὸν Κύριον. Δοξ. αἰνων 14ης Σεπτ., MRS 167.

Μηναζιον (14 Σεπτ.), Τῆς Ὑψώσεως:

— Τὸν γὰρ προπάτορα Ἀδὰμ ὁ ἀπατήσας ξύλω, τῷ σταυρῷ δελεάζεται... ξύλω γὰρ ἔδει τὸ ξύλον ἰάσασθαι. MRS 154.

— Ὡφθη ἡ τοῦ ξύλου πονηρὰ γεῦσις ἐν Ἑδέμ τοῖς γενάρχεις συμβᾶσα πάλαι δεινῶς... ἀλλὰ νῦν ἀνεκλήθημεν διὰ τοῦ θείου σταυροῦ. Στιχ. ἑσπερινοῦ, MRS 178.

Πεντηκοστάριον (Ἱεροσολυμιτικοῦ Ὑπικοῦ):

— Τοῦ ξύλου τῆς παρακοῆς τὸ ἐπιτίμιον ἔλυσας, Χριστέ, τῷ ξύλω τοῦ σταυροῦ, ἐκουσίως προσηλωθεῖς. Ἀπόστ. ἑσπερινοῦ Τρίτης Διακαινησίμου, ἤχος δ', ΑΙΣ II, 221.

— Τῷ ξύλω τὴν διὰ ξύλου, Κύριε, κατάραν ἔλυσας. Τροπ. α' ᾠδῆς κανόνος Τετάρτης Διακαινησίμου, ΑΙΣ II, 223.

— Βρώσει με τῇ τοῦ ξύλου κλαπέντα καὶ θνήξαντα... ὑψωθείς ἐν ξύλω ἀνεκαλέσω. Τροπ. σ' ᾠδῆς κανόνος Τετάρτης Διακαινησίμου, ΑΙΣ II, 225.

— Τὴν ξύλω ποτὲ βλαστήσασαν φθορὰν, ξύλω ἰατρεύσας, τοὺς ἐν εὐφῷ ἡγείρας νεκρούς. Τροπ. θ' ᾠδῆς ἀναστασ. κανόνος Δευτέρας Διακαινησίμου ἑσπέρας, ΑΙΣ II, 219.

Παρακλητική:

— Διὰ βρώσεως ἐξήγαγε τοῦ Παραδείσου ὁ ἐχθρὸς τὸν Ἀδὰμ, διὰ

σταυροῦ δὲ τὸν ληστήν ἀντεισηγάγε Χριστὸς ἐν αὐτῷ, μνησθητί μου κράζοντα. Μακ. α' ἤχου, Τρίτη πρωτῆ, 125.

— Ἐν τῷ σταυρῷ σου κατήργησας τὴν τοῦ ξύλου κατάραν. Στιχ. ἀνατολικὸν β' ἤχου, 190.

— Ξύλον παρακοῆς τῷ κόσμῳ θάνατον ἐβλάστησε, τὸ δὲ ξύλον τοῦ σταυροῦ ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν. Ἀπόστ. σταυρώσ. γ' ἤχου, 299-300.

— Ἐπὶ ξύλου δὲ θανάτων τοὺς καρπῷ τοῦ ξύλου τεθνήξαντας ἐζώωσας, Δέσποτα. Μακ. δ' ἤχου, 401.

— Ἐξέτεινας ἐν σταυρῷ παλάμας τῆς ταθείσης χειρὸς τοῦ Ἀδάμ πρὸς τὸ ξύλον τῆς γνώσεως, ἀνορθῶν (τῶν πρωτοπλάστων) τὸ ὀλίσθημα, οἰκτιρίζον, Μακ. βαρέος, 603.

Ἄλτ' ἔτερα:

— Ξύλον ἐξόριστόν (με) Ἐδὲμ νῦν ἀπειργάσατό μοι παρακοή καὶ συμβουλή καὶ γεῦσις ἢ τοῦ ξύλου. Ἰδιόμελον ἔσπερινοῦ πλ. δ', ΕΦ 36, 1937, σ. 237.

— Διὰ ξύλου δ' Ἀδὰμ ἑαυτὸν θανάτῳ παρέδωκεν. Μακ. (Σινᾶ), ΕΦ 36, 1937, σ. 239.

III. Τὸ ξύλον τῆς Ζωῆς

1. Ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ (τῆς ὄντως ζωῆς)

Ρωμανός: Μωσῆς δὲ τοῦτο τῷ Ἰσραὴλ εἶπεν, ὅτι μέλλεις βλέπειν ἐπὶ ξύλου τὴν ζωὴν. Ἡ ζωὴ δὲ τίς ἐστίν; Ὁ Υἱὸς καὶ Θεὸς μου. 19, ιε' 7-10.

Ἰωάννης Δαμασκηνός: Τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, ἡ νοσητὴ καὶ ἀληθὴς ἀμπελος ἐπὶ σταυροῦ κρέματαί, πᾶσιν ἀμβροσίαν πηγάζουσα. Τροπ. γ' ὠδῆς δ' ἤχου, Παρ. 345.

— Τὸ ξύλον ἤνθησε, Χριστέ, τῆς ὄντως ζωῆς. Ὁ σταυρὸς γὰρ ἐπάγη καὶ ἀρδευθεὶς αἵματι καὶ ὕδατι ἐξ ἀκηράτου σου πλευρᾶς, τὴν ζωὴν ἡμῖν ἐβλάστησεν. Τροπ. δ' ὠδῆς πλ. β', Παρ. 498.

Ἰωσήφ Ὑμνογράφος: Στρατὸς ἱερῶν ἀγίων ... παράδεισος ἐν μέσῳ ζωῆς ξύλον ἔχων τὸν Χριστόν, θεοτερπῆς Ἐκκλησία. Μαρτ. γ' ἤχου, Παρασκευῆ πρωτῆ, Παρ. 324. — Χαῖρε, Παράδεισε, τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ἐν μέσῳ ἔχων πάντοτε, Παρθένε. Θεοτ. δ' ἤχου, Παρ. 390.

Πέτρος Κρήτης: Παραδείσου πρὸς πλάτος κατήντησας καὶ τοῦ ξύλου τῆς ὄντως ζωῆς γεγηθῶς ἐναπολάβεις εἰς τοὺς αἰῶνας. (Κανὼν 13ης Ἰουλίου), ΑΗΓ XI, XVIII, 138-140.

Εὐθύμιος: Τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ἡμῶν, τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου.
ΑΗΓ XI, ΧΧΧΙΙΙ, 400-401.

(Μακάριος Χρυσόκεφαλος: ... μέσον ἔχουσαν τὸ τῆς ζωῆς ξύλον, τὴν ἀχαρτον τοῦ Σωτῆρος εἰκόνα... Λόγος εἰς Κυριακὴν Ὁρθοδοξίας, G. Pasvarelli, OCA 210, σ. 111).

2. Ἐπὶ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ

Ρωμαῖος: (Ὁ σταυρὸς εἶναι τὸ σύμβολον τῆς ζωῆς) 23, ε', 8-10. (Λέγει ὁ δικαιοθεὶς Ληστής:) τοῖς συσταυρωμένοις (Χριστῷ) πρῶτος ἐγὼ ἤνοιξα ζωῆς τὴν ὁδόν... 23, θ', 8.—(Ὁ διάβολος) ὀξύνει (τοὺς τυράννους τῆς γῆς) κατὰ τοῦ σταυροῦ τῆς ζωῆς, 23, ια', 8.—(Ἡ ἁγία Ἐλένη) ὡς ἀξία ἐπεθύμησε τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ἡμῶν, τῷ χρόνῳ κρυπτόμενον, ἐξευρεῖν, 23, θ', 5-6.

Ἰωάννης Δαμασκηνός: Σκηπτρον νικοποιόν, ζωῆς ξύλον ἀχαρτον, κατεφύτευσαν τὸν σταυρὸν σου. Τροπ. α' φδῆς, MRM 35.
(Ἰωσήφ Ὑμνογράφος): Τοῦ σταυροῦ σου τὸ ξύλον, Χριστὲ ὁ Θεός, ξύλον ζωῆς ἀπέδειξας ἡμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς σέ. Σταυροθ. β' ἤχου, Παρ. 245.

Νικηφόρος Ρόδιος (15' αἰών): Τὸ ξύλον τῆς ζωῆς καὶ δύναμις ὑπέροπλος, ἐλπίς τῶν πιστῶν καὶ σκέπη καὶ κραταίωμα...σταυρὸν Κυρίου. Κοντάχιον (N. B. Τωμαδάκη, Βυζαντινὰ καὶ Μεταβυζαντινὰ Α', 1978, σ. 374).

3. Ἐπὶ τῆς Θεοτόκου¹

Ἐκ καρποῦ δικαιοσύνης φύεται δέδρον ζωῆς. Παρ. Σολομῶντος ια' 30.
— Ξύλον σε, Παρθένε, τῆς ζωῆς ἐπιστάμεθα. Οὐ γὰρ τῆς βρώσεως καρπὸς θανατηφόρος τοῖς βροτοῖς ἐκ σοῦ ἀνεβλάστησεν, ἀλλὰ ζωῆς τῆς αἰδίου ἀπόλαυσις, εἰς σωτηρίαν ἡμῶν. Τροπ. α' ἤχου, Παρ. 48.
— Ξύλον ἔγνωμέν σε τῆς ζωῆς, Παρθένε, εὐσεβῶν τὰ πλήθη, ἐν ᾧ νεκρωθέντες εὐρομεν ἀφθαρσίαν. (Μεγαλυνάρια) Ἐγκώμ. ΜΣ, ΝΣ 32, 1937, σ. 665, ἀρ. 14.

4. Ἐπὶ τοῦ Παραδείσου

— Τὴν στρεφομένην διαβῆναι ὁμοφαίαν² εὐδόκησον καὶ τοῦ ξύλου

1. Πρβλ. καὶ Σωφρονίου Ἐπιστρατιάδου, Ἡ Θεοτόκος ἐν τῇ Ὑμνογραφίᾳ, Paris 1930, σσ. 50-51, ὅπου τὰ πλεῖστα οὐχὶ εἰς τὴν Θεοτόκον ἀλλὰ εἰς τὸν Χριστὸν ἀφοροῦν.

2. Τὴν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου τοῦ φυλάσσοντος τὴν Ἐδέμ κραταυμένην, κωλύοντος τὴν εἴσοδον.

τῆς ζωῆς ἐπιτηδείου μεθέξεως τυχεῖν, ὡς μετέστησας δούλους σου, Δέσποτα. Τροπ. γ' ὠδῆς κανόνος δ' ἤχου εἰς Κοιμηθέντας, Σαββ. πρωτ., Παρ. 406 (Ἰωσήφ).

Β'

1. Τὸ πάθος τῆς σταυρώσεως

Διὰ τῶν ρημάτων

Ἀναβαίνω: ἀναβάς ἐν τῷ σταυρῷ. Μακ. πλ. α', Παρ. 459.

ἀλρομαι: Ὡς ἦρθης ἐπὶ ξύλου προσηλούμενος τῷ σταυρῷ, φωστῆρες ἐναπέκρυψαν τὸ φῶς, καὶ ἐσείετο ἡ γῆ, καὶ οἱ ἐν Ἰδου τῶν δεσμῶν ἠλευθεροῦντο, σωτήρ. Τροπ. θ' ὠδῆς δ' ἤχου (Ἰωσήφ), Ὑμνωδῶν ἀνέκδοτα, σ. 42.

Ἐφριξε γῆ ἀπεστράφη ἥλιος καὶ συνεσκότασε τὸ φῶς: διεργάγη τὸ τοῦ ναοῦ θεῖον καταπέτασμα, πέτραι δὲ ἐσχίσθησαν διὰ σταυροῦ γὰρ ἦρται ὁ δίκαιος... Τροπ. ζ' ὠδῆς α' ἤχου, ἀναστ. κανόνος, Παρ. 51 (Ἰω. Δαμασκηνός).

ἀναπαύομαι: Ἀναπεπαυμένος (=νεκρός) ἐν ξύλῳ, Δέσποτα. Τροπ. δ' ὠδῆς, γ' ἤχου, Παρ. 321 (Ἰωσήφ).

ἀναρτῶ - ὤμαι: Ἀνήρτησαι ἐπὶ σταυροῦ, Ἰησοῦ ὑπεράγαθε. Τροπ. ζ' ὠδῆς βαρέος, Παρ. 617 (Ἰωσήφ).—Ἀναρτηθέντα ἐπὶ σταυροῦ (ὡς εἶδεν ἡ Παρθένος). Σταυροθ. α' ἤχου, Παρ. 153.—Ὡς ἀμνός ἀνηρτήθης ἐπὶ σταυροῦ. Τροπ. α' ὠδῆς πλ. β', Παρ. 526 (Ἰωσήφ).

ἀνέρχομαι: Ἀνήλθες ὁ ποιμὴν ἐν σταυρῷ καὶ ἔτεινας τὰς χεῖρας. Σταυρώσ. πλ. β', Παρ. 526 (Ἰωσήφ).—Ἐν τῷ σταυρῷ ἀνελθὼν ἐκουσίως, ΝΣ 28, 1933, σ. 337 (Κοσμᾶς).

ἀννυροῦμαι: Ὡς ἀννυρώθης ἐν ξύλῳ ἐθειλουσίως, γῆ καὶ βουνοὶ καὶ ὄρη ἐσαλεύθησαν τρόμῳ, πάσχοντά σε βλέποντες, οἰκτίρμον μακρόθυμοι. Τροπ. δ' ὠδῆς ἤχου δ', Ὑμν. Ἀνέκδ., σ. 44.—Ἐπὶ ξύλου τοῦ σταυροῦ ἀννυρώθης, τυθεὶς ὡς ἀμνός. Τροπ. γ' ὠδῆς α' ἤχου (Ἰωσήφ). Ὑμν. Ἀνέκδ., σ. 5: θάνατον ἐθειλουσίως κατεδέξω.

ἀπαιωρῶ: Εὐλόω ἀπῆρώρησεν Ἑβραίων δῆμος. Τροπ. α' ὠδῆς πλ. α', Παρ. 452 (Ἰωσήφ).

ἀπλώω: Σὺ τὰς παλάμας ἀπλώσας ἐπὶ Σταυροῦ. Τροπ. θ' ὠδῆς πλ. β', Παρ. 549 — Ὡ, πῶς ὑπέστης ὀδύνας ἐν Σταυρῷ ἠλωμένος. Τροπ. θ' ὠδῆς πλ. β', Παρ. 549. — Χεῖρας ἐκουσίως ἀπλώσας ἐν τῷ θείῳ σταυρῷ σου. Τροπ. θ' ὠδῆς γ' ἤχου, Παρ. 325.

- ἐκπετάννυμι** : Τὸν ἐκπετάσαντα ἐν σταυρῷ τὰς παλάμας. ΝΣ 28, 1933, σσ. 63-64 (Κοσμᾶς).
- ἐκτείνω-ομαι** : Ἐκτείνας σταυρῷ τὰς παλάμας (ξύλω ἀκρατῶς τὰς ἐκταθείσας λάσσω). Τροπ. ζ' ᾠδῆς γ' ἤχου, Παρ. 324 (Ἰωσήφ). — Ἐκτεταμένος Χριστός ἐν ξύλω τὴν μητέρα ἰδὼν καὶ ὄνπερ ἠγάπα τῷ μαθητῇ ἐφησεν ἐν φωνῇ « Ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου ». Ρωμα-νὸς 60, γ', 2-3.
- ἐλκομαι** : Ἐλκόμενος ἐπὶ σταυροῦ οὕτως ἐβόας, Κύριε. Πλ. α', ΑΙΣ II, σ. 150.
- ἐπαίρομαι** : Πατρός ἀπαύγασμα πῶς ἐπήρθη ἐν σταυρῷ; Σταυροθ. πλ. β', Παρ. 529.
- ἐφαπλοῦμαι** : Καθορῶσά σε σταυρῷ ἐφηπλωμένον ἡ Παρθένος, Σταυροθ. πλ. β', Παρ. 551.
- θανατῶ** : Τὸν ποιμένα προβάτων τὸν μέγαν καὶ κύριον Ἰουδαῖοι διὰ ξύλου σταυροῦ ἐθανάτωσαν. Τροπ. ε' ᾠδῆς α' ἤχου, Παρ. 48 (Ἰωάννης Δαμασκηνός).
- θεῶμαι** : Ἀναρτηθέντα σε ὡς ἐθεάσατο ἐν ξύλω, Λέσποτα (ἡ Παρθένος). Σταυροθ. γ' ἤχου, Παρ. 301.
- θνήσκω** : Ἐβελουσίως ἐδεσμεύθης καὶ σταυρῷ ὡσπερ κακοῦργος τέθνηκας. Τροπ. δ' ᾠδῆς δ' ἤχου, Παρ. 396.
- καταδέχομαι** : Ὁ σταυρὸν ἐκουσίως καταδεξάμενος. Ἦχος α', ἀνατολ., ΑΙΣ II, 180.
- κατακρίνω** : Ὡ! Πῶς λαὸς ὁ ἄνομος ὁ ἀπειθῆς καὶ πονηρὰ βουλευσάμενος τὸν ἀλάστορα καὶ ἀσεβῆ ἐδικαίωσε, τὸν δὲ δίκαιον ξύλω κατέκρινε. Τροπ. θ' ᾠδῆς α' ἤχου, Παρ. 53 (Ἰω. Δαμασκηνός). — Ὅτε σταυρῷ σε δῆμος Ἑβραίων κατέκρινε. Τροπ. ζ' ᾠδῆς πλ. β', Παρ. 547 (Ἰωσήφ).
- καταλύω** : Κατέλυσας τῷ σταυρῷ σου τὸν θάνατον, ἠνέφξας τῷ ληστῇ τὸν Παράδεισον... Ἀπολυτίκιον βαρέος, Ὁρολόγιον 460.
- κρέμαμαι** : Ὁρῶσά σε κρεμάμενον ἐν ξύλω ἡ Πανάμωμος, Χριστέ... Σταυροθ. γ' ἤχου, Παρ. 307. — Τίς οὗτος, σωτήρ, ὁ ἐξ Ἐδῶμ ἀφικόμενος, στεφηφορῶν ἐξ ἀκανθῶν, πεφοινυγμένος τὴν στολήν, ἐν ξύλω κρεμάμενος; Τροπ. δ' ᾠδῆς ἀναστ. κανόνος α' ἤχου, (Ἰωάννης Δαμασκηνός), Παρ. 47. — πῶς τῷ ξύλω κρέμασαι ὁ πᾶσαν γῆν κρεμάσας τοῖς ὕδασι. Σταυροθ. α' ἤχου, Παρ. 126.
- ὁμολογῶ** : Τὸν ληστὴν ὁμολογήσαντά σε ἐν σταυρῷ εἰσφάκισας (ἐν Παραδείσῳ). Μοκ. ἤχου γ', Παρ. 307.
- παρίσταμαι** : (Ἰωάννη,) τῷ σταυρῷ παραστάς, φωνῆς θείας ἀκήκουσ

«Ίδου ἡ μήτηρ σου, φίλε». Ρωμανός, 60, ε' bis, 3-4.—Παρισταμένην τῷ σταυρῷ τὴν Μητέρα ἑαυτοῦ ὃ ἐξ αὐτῆς ἄνευ σπορᾶς κατὰ σάρκα γεννηθεῖς σοὶ παρέθετο μόνω, Ἰωάννη, θεολόγε σοφέ. Τροπ. α' ᾠδῆς (ἀνωνύμου), ΛΗΓ IX, VIII, 13-18 (8 Μαΐου). —Τῷ σταυρῷ τοῦ Κυρίου παρισταμένη θρηνηδοῦσα ἐβόα ἡ Θεοτόκος. Σταυροθ. πλ. α', Παρ. 470.

πετάννυμι : Χεῖρας ἐπέτασας ἐπὶ σταυροῦ. ΛΗΓ I, XXII, 73-74.

πήγνυμαι : Σταυρὸς ἐπήγνυτο καὶ ὁ τύραννος (=διάβολος) ἐν τῇ ψυχῇ καιρίαν τὴν πληγὴν ὑπέδεχτο. Τροπ. θ' ᾠδῆς πλ. β', Παρ. 531 (Ἰωσήφ).

προσηλω-οῦμαι : "Οτε οὖν κατὰ σάρκα ἐσταύρωσαν (Χριστόν), προσηλώσαντες ξύλω. Ρωμανός, 28, ι', 1. — "Οτε προσηλώθης τῷ ξύλω τοῦ σταυροῦ. Στιχ. αἰώνων ἀνατολ. α' ἤχου, Παρ. 58.—Ἐπὶ σταυροῦ τὰς χεῖρας προσηλούμενος, καλάμω τε τυπτόμενος, θέλων, καὶ ὄξους καὶ χολῆς γενόμενος. Τροπ. δ' ᾠδῆς γ' ἤχου, Παρ. 321 (Ἰωσήφ). — Ἐν σταυρῷ προσηλώθης, Χριστέ. ΝΣ 28, 1933, σ. 336,15 (Κοσμάς). — "Οτε προσηλώθη ἐπὶ ξύλου σταυροῦ. ΝΣ 28, 1933, σ. 261,95 (Κοσμάς).

προσπήγνυμαι : Θεός τε καὶ δεσπότης τῷ ξύλω προσεπάγη. Στιχ. προσόμ. σταυρώσ. γ' ἤχου, Παρ. 299. — Ξύλω προσπηγνόμενον ὡς ἐώρακεν ἡ Ἀμνάς. Σταυροθ. πλ. δ', Παρ. 675.

δήγνυμαι : Ῥήσεται τῇ σῆ ἐν τῷ σταυρῷ ἀναρτήσει καταπέτασμα, ἥλιος κρύπτει τὰς ἀκτῖνας. Τροπ. θ' ᾠδῆς δ' ἤχου (Ἰωσήφ), Ὑμν. Ἀνέκδ., σ. 50.

σταυροῦμαι : (Ἡ Θεοτόκος) σταυρούμενον ἐν ξύλω καὶ τὴν πλευρὰν τῇ λόγχῃ ὀρνυτόμενον... θεωροῦσα. Σταυροθ. γ' ἤχου, Παρ. 322 (Ἰωσήφ). — Σταυρούμενος ἐν ξύλω λύεις τὴν ἀπάτην δεσμευθεῖς. Τροπ. γ' ᾠδῆς πλ. α', Παρ. 453.

στέφομαι : ταῖς ἀκάνθαις στεφόμενος ὡς βασιλεὺς τῶν ἔλων. Μακ. ἤχου γ', Παρ. 307.

τεινομαι : (Χριστός) τέταται ἐπὶ σταυροῦ ἐθειλουσίως ὃ ἐν πνεύματι οὐρανὸν τείνας. Τροπ. η' ᾠδῆς α' ἤχου, Παρ. 134.

τραυματίζομαι : Τοῦ ἐν σταυρῷ Ἰησοῦ τραυματισθέντος, ἰατρεύθη τὰ τραύματα τοῦ Ἀδάμ τὰ πολυχρόνια. Τροπ. ζ' ᾠδῆς πλ. α', Παρ. 475.

ὑπομένω : Καὶ σταυρὸν ὡς χρεώστης ὑπέμεινα (ὁ Χριστός). Ρωμανός, 31, ιθ', 4.— Ὑβρίσθης καὶ ὄξος ἐποτίσθης, ὑπέμεινας σταυρὸν ἐθειλουσίως, ὅπως φθορᾶς ἀπαντας... λυτρώσης. Σταυρώσ. γ' ἤχου, Παρ.

317.— Σταυρόν καὶ θάνατον παθεῖν ἐλόμενος μέσον τῆς κτίσεως ταῦτα ὑπέμεινας. Καθ. σταυρώσ. γ' ἤχου, Παρ. 319.

ὑποῦμαι: Ὑποθεῖς ἐν σταυρῷ ἥλιος, μεσοῦσης ἡμέρας. Τροπ. ζ' ὠδῆς, ΜRM 28 (Ἰωάννης μοναχός).— Μεσοῦσης ἡμέρας, μακρόθυμε, ἐπὶ ξύλου ὑψώθης σταυροῦμενος. Τροπ. θ' ὠδῆς πλ. β', Παρ. 531.

φέρω (πάθος): Δέσποτα, πάθος φέρεις ἐν σταυρῷ. Σταυροθ. πλ. β', Παρ. 526.— Ρωμανός, 41, κγ', 1-2: Ὡς ἐβάσταζε ξύλα τοῖς ὤμοις θ' σὸς Ἰσαάκ, ἐπ' ὧμων φέρει ὁ ἐμὸς Υἱὸς τὸν σταυρόν.

2. Τὰ ρήματα τῆς Σταυρώσεως

ἄγομαι: Ἐπὶ ξύλου, ὡσπερ ἄμνος ἤχθης τυθῆναι. Κανὼν ἀναστάσ. Γ', ΝΣ 28, 1933, σ. 266, 83-88 (Κοσμᾶς).

αἰρομαι: Διὰ σταυροῦ γὰρ ἤρται δίκαιος. Τροπ. ζ' ὠδῆς, α' ἤχου, Παρ. 51.— Ὁ τῶν ὄλων δημιουργὸς ἤρθη ἐπὶ ξύλου. Τροπ. δ' ὠδῆς πλ. δ', Παρ. 669 (Ἰωσήφ).— Ἀρθεῖς ἐν ξύλῳ νέκρωσιν ὑπέμεινεν. Τροπ. σ' ὠδῆς α' ἤχου, Παρ. 132.— Ὁρῶν σε ἥλιος ἐπὶ ξύλου ἀδίκως ἀρθέντα. Τροπ. γ' ὠδῆς πλ. δ', Παρ. 689 (Ἰωσήφ).

ἀνάπτω: Ἀνήψας ἐν τῷ σταυρῷ σου τὴν σάρκα, Ἀγαθέ. Τροπ. η' ὠδῆς γ' ἤχου, Παρ. 306.

ἀναρτῶμαι: Φρικτὸν ἰδεῖν σὲ τὸν Ποιητὴν ἐπὶ ξύλου ἀναρτηθέντα σαρκικῶς δὲ πάσχοντα. Τροπ. θ' ὠδῆς γ' ἤχου, ἀναστ. κανόνος (Ἰω. Δαμασκηνός).— Ἀναρτηθεῖς ξύλῳ τοῦ σταυροῦ. Τροπ. δ' ὠδῆς, ΑΙΣ II, 248.— Ἐπὶ ξύλου, ὡσπερ ἄμπελος, Ζωοδότα, ἀναρτηθεῖς. Τροπ. δ' ὠδῆς Τετάρτης Διακαινησίμου. ΑΙΣ II, 224.

ἀνέρχομαι: Κἂν ἐν ξύλῳ ἀνέρχη, κἂν ἐν τάφῳ κατέρχη, μετὰ σοῦ πάσχομεν καὶ θνήσκομεν. Ρωμανός, 18, α', 8.— Ἀνήλθες ἐν τῷ σταυρῷ, δυναστεῖαν ζωσάμενος. Τροπ. δ' ὠδῆς ἀναστ. κανόνος δ' ἤχου (Ἰωάννης Δαμασκηνός).— Σὺ ἀνελθὼν ὑπὲρ ἡμῶν ὀδυνᾶσαι ἐκουσίως καὶ φέρεις πληγὴν. Τροπ. σ' ὠδῆς δ' ἤχου, ἀναστ. κανόνος (Ἰωάννης Δαμασκηνός).

ἀνιστῶ: Τῷ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ τοὺς πεσόντας ἀνέστησας. ΑΙΓ I, XXIII, 73-74 (Ἀνδρέας Κρήτης).

ἀντεισάγω: Διὰ σταυροῦ τὸν ληστὴν ἀντεισήγαγε Χριστὸς (ἐν Παραδείσῳ). Μακ. Τρίτης πρωτῆ, Παρ. 125.

ἀντεπεισάγω: Ξύλον μὲν ποτε παραβάσεως...θάνατον εἰσήγαγε, σταυροῦ δὲ τὸ ξύλον ζωὴν ἀντεπεισήξε. Ἐγκώμια Μεγάλου Σαββάτου, ΝΣ 32, 1937, σ. 541, ἀρ. 69.

- ἀνυψῶ-οῦμαι** : Ἀνύψωσας αὐτὸς σαυτὸν ἐπὶ ξύλου. MRS 210. — Τὸν ἀνυψωθέντα σαρκὶ σταυρῷ ἐκουσίως. Σταυροθ. βαρέος, Παρ. 619. — Ὡς ἀνύψωσας, Χριστέ, σοῦ τὰς χεῖρας ἐν σταυρῷ... τὰς χεῖρας μου ἐκίνησας δυνάμει τῆ σῆ. Τροπ. θ' ᾠδῆς γ' ἤχου, Παρ. 306.
- ἀπεκδύομαι** : Ἀπεξεδύθησθε καὶ σταυρῷ ἐξετάθησθε. Τροπ. ε' ᾠδῆς πλ. δ', Παρ. 690 (Ἰωσήφ). — Σὺ, Σωτήρ, τὰς παλάμας ἀπλώσας ἐν τῷ σταυρῷ τῷ τιμῷ ἐνηγκαλίσω με σώσας. Ἀπόστ. Αἰωνῶν γ' ἤχου, Παρ. 307.
- ἀπλω-οῦμαι** : (Ἰδὼν σε ὁ ἥλιος) ἐπὶ σταυροῦ, Ἰησοῦ ἠπλωμένον. Στιχ. ἀποστ. σταυρώσ. πλ. δ', Παρ. 665. — ἠπλωσας, Χριστέ, τὰς ἀχράντους σου χεῖρας ἐν ξύλῳ πάντας συμπαθῶς προσκαλούμενος. Ἐγκώμ. ΜΣ, ΝΣ 32, 1937, σ. 599, ἀρ. 113.
- ἀποκρέμαμαι** : Τὸ ξύλον ἐν ᾧ Χριστὸς ἀπεκρεμάσθη. TR 386 (Θεόδωρος).
- γλυκαίνω** : (Διὰ) τοῦ ἀχράντου σου σταυροῦ, Ἀγαθὲ, τῆς ἁμαρτίας τὴν γεῦσιν ἐγλύκανας. Τροπ. δ' ᾠδῆς ἀναστ. κανόνος πλ. α', (Ἰωάννης Δαμασκηνός).
- δέω** : Τείνω τὰς παλάμας μου, ἅς οἱ ἄνομοι (= Ἑβραῖοι) ἔτειναν, ἔδησαν καὶ καθήλωσαν, Ρωμανός, 32, ιγ', 3.
- διαπτεάννυμι** : Ὁ χερσὶν ἀχράντοις ἐκ χοδὸς διαπλάσας με, χεῖρας διεπέτας ἐν τῷ σταυρῷ. Τροπ. α' ᾠδῆς α' ἤχου, Παρ. 45.
- ἐμπετάννυμι** : Χεῖρας ἐμπετάσας ἐν σταυρῷ, τὰ ἔθνη ἅπαντα ἐπισυνήγαγες. Τροπ. δ' ᾠδῆς ἀναστ. κανόνος δ' ἤχου (Ἰωάννης Δαμασκηνός).
- ἐκτανύω** : Ἀνυψούμενον ξύλον (= τὸ τοῦ σταυροῦ), ἐν ᾧ (Ἰησοῦς) ἐξεκτανύθη. AHG I, XXI, 55-56.
- ἐκτείνω-ομαι** : (Τὰς παλάμας) ξύλῳ ἀκρατῶς τὰς ἐκταθείσας. Τροπ. η' ᾠδῆς γ' ἤχου, Παρ. 324. — Σὺ δὲ τῷ ξύλῳ ἐξέτεινας τὰς παλάμας. AHG I, XXII, 69 (Ἀνδρέας Κρήτης). — Ἐν ξύλῳ θεῖαι Χριστοῦ παλάμαι... ἐξετάθησαν. Τροπ. η' ᾠδῆς α' ἤχου, κανόνος σταυροαναστασίμου, Παρ. 52.
- ἐμπείρωμαι** : Ὁρῶσα ἡ Ἐκκλησία ἐπὶ σταυροῦ τὰς χεῖρας σωματικῶς ἡλοῖς ἐμπεπαρμένης. Εἰρμ. 241, 123-124.
- ἐναπαιωροῦμαι** : Τὸν ποιμένα πάντων καὶ δεσπότην ξύλῳ δρῶσα ἡ Ἀγνή ἐναπηωρημένον ἐβόα. Σταυροθ. πλ. β', Παρ. 547.
- ἐνατενίζω** : Σταυρῷ ἐνητένιζες (, Θεοτόκε,) τῷ ἐκ τῆς σῆς τεχθέντι γαστρὸς. Σταυροθ. πλ. δ', Παρ. 673.

- ἐπαίρω-ομαι** : Ἐπαρθέντα σε ἰδοῦσα ἐν ξύλῳ, Λόγε, ἢ σὲ τεκοῦσα. Θεοτ., ΑΙΣ II, 224. — Ἐπαρθέντα σε ἰδοῦσα ἢ Ἐκκλησία ἐπὶ σταυροῦ τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης. Εἰρμὸς δ' ᾠδῆς δ' ἤχου ἀναστ. κανόνος (Ἰωάννης Δαμασκηνός), Παρ. 346.
- ἠλοῦμαι** : Ὡς ἐβλεπὲ σε σταυρῶ ἠλούμενον ἢ Ἀμεμπτος. Σταυροθ. πλ. δ', Παρ. 669.
- θανατοῦμαι** : Χριστὸς δὲ θανατωθεὶς ἐπὶ ξύλου ἅπασι ζωὴν ἐπέηγασε. Τροπ. α' ᾠδῆς πλ. δ', Παρ. 618 (Ἰωσήφ).
- θεῶμαι** : Ἀναρτηθέντα σε ὡς θεάσατο ἐν ξύλῳ, Δέσποτα, ἢ Παρθένος. Σταυροθ. γ' ἤχου, Παρ. 301.
- θεωρῶ** : Ἐπὶ ξύλου, Σῶτερ, ἠπλωμένον νεκρὸν θεωροῦσά σε.... Ἐγκώμ. ΜΣ, ΝΣ 32, 1937, σ. 345, ἀρ. 95.
- θνήσκω** : Ἐπὶ ξύλου δὲ θανόν, τοὺς καρπῶ τοῦ ξύλου τεθνήξαντας ἐζώσας, Δέσποτα, Μακ. δ' ἤχου, Παρ. 401. — Ὁ τὴν ζωὴν μοι ἐμπνέων πῶς θνήσκεις ἐν ξύλῳ; Τροπ. γ' ᾠδῆς βαρέος, Παρ. 614.
- ἴσταμαι** : Ἔστη σταυρὸς καὶ πλάνη πᾶσα κατέπεσεν. Τροπ. δ' ᾠδῆς πλ. δ', Παρ. 690 (Ἰωσήφ).
- καθαίρω** : Ὁ εὐσχήμων Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ξύλου καθελὼν τὸ ἄχραντόν σου σῶμα. Καθ. β' ἤχου, TR 709.
- καθηλοῦμαι** : Τὸ καθηλωθὲν δὲ ἐν ξύλῳ πανάχραντον σῶμά σου. Εἰρμ. 110,32-33. — Ἡ Παρθένος ὀρῶσά σε ἐν ξύλῳ καθηλούμενον. Σταυροθ., TR 387. — Ἐπὶ ξύλου καθηλούμενος, Ἰησοῦ μου. Μακ. α' ἤχου, Παρ. 164.
- καθορῶ** : Ἐπὶ ξύλον καθορῶσά σε... ἢ τεκοῦσά σε. Ἐγκώμ. ΜΣ, ΝΣ 32, 1937, σ. 287, ἀρ. 31. — Οὐ φέρω καθορᾶν σε γυμνὸν ἐπὶ ξύλου. Στιχ. δοξ., ΑΙΣ II, σ. 158.
- καταδικάζω** : (Ἐβραῖοι) σταυρωθῆναί σε κατεδίκασαν. ΑΙΣ II, 127. — Πῶς σε ἀνομώτατος δῆμος (Ἐβραίων) κατέκρινε. Σταυροθ. γ' ἤχου, Παρ. 301.
- κατακρίνω-ομαι** : Κέκριται τοῦ θανάτου ἢ τυραννίς, διὰ ξύλου ἀδίκως σου κατακριθέντος, Κύριε. Τροπ. α' ᾠδῆς, βαρέος (Ἰωάννης Δαμασκηνός).
- καταφέρομαι** : Γυμνὸς ἐπὶ σταυροῦ τεθείς... τοῦ ξύλου κατηνέχθη. Ρωμανός, 20, κβ', 5
- κρεμῶ κρέμαμαι** : Χριστὸς, θν εἶδες ἐπὶ ξύλου κρεμάμενος (αὐτὸς νῦν σε δεσμεύσει). Ρωμανός, 26, η', 7. — Πῶς ἐπὶ ξύλου κρέμασαι; TR 387. — Ὡς εἶδέ σε πάλαι ληστής ἐν ξύλῳ κρεμάμενον.

Τροπ. θ' ᾠδῆς, α' ἤχου, Παρ. 136. — Ὁ ληστής γνωρίσας ἐπὶ ξύλου κρεμάμενον τὸν κτίστην τῶν ἀπάντων ἐβόα. ΑἴΣ II, 124. — Τὸν Ἐμμανουὴλ ἀμὸν θεοῦ καὶ Λόγον βλέπουσα κρεμάμενον ἐν ξύλῳ Ἀμνάς. Θεοτ., ΑἴΣ II, 124. — Ὁ δι' ἡμᾶς σταυρῶ κρεμασθεὶς ὡς κατάκριτος. Προς. σταυρῶσ. πλ. δ', Παρ. 665. — Ξύλῳ κρεμασθέντα κατιδοῦσα, ξύλον τῆς ζωῆς προσκυνητόν. TR 408 (Ἰωσήφ). — Λόγε ἐν ξύλῳ θελήματι ἐκρεμάσθης. Τροπ. γ' ᾠδῆς ἤχου γ', Παρ. 302 (Ἰωσήφ).

νεκροῦμαι: Σὺ δέ, Χριστέ μου, νεκρωθεὶς ἐπὶ ξύλου... ἐφώτισας ψάλλειν. Τροπ. η' ᾠδῆς βαρέος, Παρ. 618 (Ἰωσήφ).

νεοποιῶ: (Τίκτεῖς) βρέφος σινηπούμενον Πατρί, νεοποιοῦντα σταυρῶ τὸ ἀνθρώπινον. Σταυροθ. βαρέος, Παρ. 599.

ὀρθοῦμαι: Ἀνορθοῦται ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον, Δέσποτα, σοῦ ὀρθωθέντος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Τροπ. η' ᾠδῆς, πλ. δ', Παρ. 693. — Ὀρθώθη ὀρθωθέντος σου ἐν σταυρῶ ὁ πεσὼν πρωτόπλαστος. Τροπ. θ' ᾠδῆς πλ. δ', Παρ. 674.

ὀρθῶ: Ὀρθῶσα, Χριστέ, ἐν ξύλῳ θαμβεῖται. Σταυροθ. α' ἤχου, Παρ. 132. — Ξύλῳ σε γυμνὸν ὡς ἐώρακεν ἡ Μήτηρ, Λόγε. Ἐγκώμ. ΜΣ, ΝΣ 32, 1937, σ. 595, ἀρ. 94.

παραδίδωμι: Παραδόντα πάλαι τὴν ψυχὴν ξύλῳ, Δέσποτα. Τροπ. ζ' ᾠδῆς πλ. α', Παρ. 455.

πήγνυμαι: Γυμνὸς παγῆναι κατεδέξω ἐπὶ ξύλου. Τροπ. ε' ᾠδῆς πλ. δ', Παρ. 670.

προσβλέπω: Ῥομφαία τὴν καρδίαν σου διήλθε, Πάναγνε, ἠνίκα τὸν Υἱόν σου ἐπὶ σταυροῦ προσέβλεψας. Σταυροθ. γ' ἤχου, Παρ. 299.

προσηλῶ-οῦμαι: Ἐπὶ ξύλου, φεῦ μοι, οἱ πικροὶ δικασταὶ παρανόμως σε προσήλωσαν. Ἐγκώμ. ΜΣ, ΝΣ 32, 1937, σ. 344, ἀρ. 87. — Ἐν τῷ ξύλῳ προσήλωσας τὰς ἀχράντους παλάμας. ΝΣ 28, 1932, σ. 402, 18-19. — Ἥλοις προσηλώθης τῷ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ. Στιχ. ἀποστ., ΑἴΣ II, 204. — Ζωῆς τὴν πέτραν προσηλωθεῖσαν ξύλῳ τῷ τοῦ σταυροῦ, πέτραι καθορῶσαι διερράγησαν, ΑἴΣ II, 225. — Ἐπὶ ξύλου σταυροῦ προσηλώθης, Χριστέ. ΝΣ 28, 1932, σ. 331, 165 (Κοσμᾶς).

προσπήγνυμαι: Ἐν ξύλῳ προσπαγέντα σε ἐκουσίως. Σταυροθ. βαρέος, Παρ. 602.

σταυροῦμαι: (Ἡ κτίσις ἐφώτισθη) ἐπὶ ξύλου, Χριστέ, σταυρουμένου σου. Τροπ. δ' ᾠδῆς πλ. δ', Παρ. 669. — Ξύλῳ σταυρωθέντα

- σαρκὶ δι' ἡμᾶς. ΑΗΓ Χ, XX, 159 ('Ηλίας Σικελιώτης).
 συνανηροῦμαι : Συνανηρώθης τῷ ξύλῳ σαρκὶ ὁ ἀναμάρτητος.
 ΑΗΓ Ι, XXIII, 104-105.
- τανύω - τανύομαι : Σε τανύει ἐπὶ ξύλου ὁ λαὸς ὁ ἀγνώμων. Τροπ. ἡ' ὠδῆς βαρέος, Παρ. 618. — Τὸ σὸν πάθος (Μωυσῆς) εἰκόνιζε, τοῦ τανύσαντος ἐπὶ ξύλου παλάμας. Τροπ. ζ' ὠδῆς α' ἤχου, Παρ. 132.
- τείνω-τείνομαι : Ὁ διατείνας οὐρανοὺς ἐθελουσίως παλάμας ἐπὶ ξύλου ἔτεινας. Τροπ. γ' ὠδῆς, ΑΙΣ ΙΙ, 267. — Ἐτάθη ἐπὶ ξύλου ὁ τείνας τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέρον. ΑΙΣ ΙΙ, 158.
- τραυματίζομαι : Σὺ τραυματισθεὶς ἐπὶ ξύλου...λάσω... Τροπ. θ' ὠδῆς, ΑΙΣ ΙΙ, 226.
- ὑπνώω : Ἄξιον ἐστὶν τοῦ δοξάζειν σε τὸν Θεὸν Λόγον, τὸν ἐπὶ ξύλου ὑπνώσαντα. Ἐγκώμ. ΜΣ, ΝΣ 32, 1937, σ. 593, ἀρ. 87. — Ἰδοῦσα ὑπνώσαντα ἐν ξύλῳ... Σταυροθ. δ' ἤχου, Παρ. 399.
- ὑπομένω : Ὅτι σταυρὸν ὑπέμεινας, ὠδῆ γ', Εἰρμ. 65. — Ἀρθεὶς ἐν ξύλῳ νέκρωσιν ὑπέμεινας. Τροπ. ζ' ὠδῆς α' ἤχου, Παρ. 132. — Σταυρὸν ὑπομείνας ὡς ἀγαθός, Ὑπεράγαθε. Κάθ. πλ. δ', Παρ. 687.
- ὑψώω - ὑψοῦμαι : Ὑψώθης ἐν ξύλῳ ἐκουσίως. Τροπ. ἡ' ὠδῆς δ' ἤχου, Παρ. 399 ('Ἰωσήφ). — Τὸν ἐν σταυρῷ ὑψωθέντα ὡς ἄνθρωπον ... οὐ φέρω καθορᾶν σε ἀδίκως ἐπὶ ξύλου. Ὡδῆ θ' σιναϊτικῆ, Εἰρμ. 65. — Τοῦ τιμίου σταυροῦ σου ὑψούμενον τὸ ξύλον. ΑΗΓ Ι, XXI, 50-51. — Τὸ τρόπαιον τοῦ σταυροῦ... ὑψοῦται. ΑΗΓ Ι, XXII, 3-5. — Ὅτε δὲ καὶ ὑψώθης ἐπὶ τοῦ ξύλου ἐν μέσῳ δύο ληστών. ΑΙΣ ΙΙ, 130. — Ὑψωσας παλάμας ἐν σταυρῷ. Τροπ. ἡ' ὠδῆς, ΑΙΣ ΙΙ, σ. 225.
- χειροτονῶ : Εἶ ἐν ξύλῳ (=ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὁ Χριστὸς) μαθητὰς χειροτονεῖ (=τὸν εὐγνώμονα ληστὴν διὰ τὴν ὁμολογίαν εἰσάγει εἰς τὸν Παράδεισον). Ρωμανός, 21, κα', 6.

3. Ἐπωνυμούμενος

Ι. Τὸ ξύλον.

α.) Ἐπιθετικῶς

Ἄγιον : Τῶν προφητῶν αἱ φωναὶ τὸ ξύλον τὸ ἅγιον προκατήγγειλαν.
 MRS 167, TR 361, στιχ. τῶν αἰνῶν.

- δοίδιμον :** Σὲ τὸ δοίδιμον ξύλον, ἐν ᾧ ἐτάθη Χριστός. Τροπ. ε' ᾠδῆς (Κοσμάς), MRS 161.
- ἄχραντον :** Ὁ ξύλον ἄχραντον. MRS 165 (στιχηρὸν αἰνων). — Τὸ ἄχραντον ξ. τοῦ σταυροῦ σου. ΑΗΓ Ι, XXIII, 216-217 (Ἀνδρέας Κρήτης). — ξ. ἄχραντον (Θεόδωρος, στιχηρὸν). TR 399.
- ἐμψυχον :** ΟΤΣ. Τὸ εὐλογημένον ξύλον προσκυνήσωμεν. Δοξαστικόν, MRS 154. — Γενοῦ ἡμῖν ἀσφάλεια καὶ τεῖχος καὶ φρουρός, ξύλον εὐλογημένον. Κάθ. πλ. β', Παρ. 543.
- θεῖον :** Τὸ ζωοδώρητον καὶ θεῖον ξύλον περιπτυσώμεθα. TR 368. — Θεῖου ξύλου ζωηφόρους καρπούς. TR 388.
- ζωηφόρον :** ξύλον ἔχουσα τὸν σταυρὸν σου. TR 356.
- ζωοδώρητον :** τὸ ξ. ζ. TR 387, (Θεοφάνης). — 391 (Ἰωσήφ).
- ζωομύριστον :** (ξύλον) ὁ σταυρός τοῦ Χριστοῦ. TR, 359.
- ζωοποιόν :** (τὸ ζ. ξύλον) προσκυνήσωμεν. TR 362 (Λέων ζ').
- ἡγιασμένον :** (Παρασκευῆ) τροπ. η' ᾠδῆς πλ. δ', Παρ. 693.
- θεοβράβευτον :** ΟΤΣ.
- μακάριον :** Χαῖρε ξ. μ., TR 374. Χαίροις ξ.μ.. ΟΤΣ, ἐφύμνιον.
- πανάγιον :** τὸ π. ξ.. TR 356, 390 (Θεόδωρος).
- πανσεβάσμιον :** πλχ.
- πανσέβαστον :** τὸ π. ξ. τοῦ φρικτοῦ μυστηρίου. TR 392, 384 (Θεοφάνης).
- πάνσεπτον :** τὸ π. ξ. προσκυνήσωμεν. TR 366.
- πανύμνητον :** ΟΤΣ.
- προφητόφθεγκτον :** ΟΤΣ.
- σεπτόν :** Ἰνα ὑμνήσω τὸ σ. ξ. σου (οἶκος 7 Μαῦου). MRM 37.
- σταυροῦ τὸ ξύλον :** Τοῦ σ. σου τὸ ξ., Χριστέ... ξύλον ζωῆς ἀνέδειξας ἡμῖν Παρ. 226. — Ἐν ξύλῳ, Ἰώτερ, τοῦ σταυροῦ διὰ σπλάγγνα ἐλέους. ΕΦ 36, 1937, σ. 237.
- σωτήριον :** Ἔστι γὰρ ἡμῶν σωτήριον τὸ ξ. Ρωμανός, οἶκος MRS 167. — Τὸ σωτήριον ξ. τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Εἰρμ. 110,23.
- τετραμερές :** Τετραμερές δὲ καὶ τριξέστον ξ., Μ. Φιλῆς, Carin. I, σ. 22,11-12.
- τίμιον :** πλχ. (Ἀνδρέας Κρήτης ἐν ΑΗΓ Ι, XXIII, 224).
- τριπόθητον :** Τὸ τριπόθητον ξύλον προσκυνούμεν. TR 357.
- τρισμακάριστον :** Τρισμακάριστον ξύλον. Ρωμανός. — Ὁ τρισμακάριστον ξύλον ἐν ᾧ ἐτάθη Χριστός. MRS 161 (Κοσμάς).
- τρισόλβιον :** Χαῖρε, ξύλον τρισόλβιον. ΟΤΣ. Χαίροις τὸ τρισόλβιον ξύλον καὶ θεῖον. TR 359, 360.

β) Προσδιοριστικῶς

- ἀφθαρείας : Ὁ βότρυς ἐπὶ ξύλου τῆς ἀφθαρείας. Τροπ. γ' ῥῥῆς β' ἤγου, Παρ. 247 (Ἰωσήφ).
- ἐνδυμα : Ζωῆς ἐνδυμα τοῦ σταυροῦ τὸ ξύλον. MRS 160 (Κοσμᾶς).
- ζωῆς : Τὸ ξύλον τῆς ζωῆς (=Χριστός). TR 395 (Θεόδωρος).
- ἱλαστήριον : Πρόκειται πιστοῖς εἰς ἱλαστήριον τὸ ξύλον τῆς ζωῆς. ΛΗΓ XXIII, 4-5 (Ἀνδρέας Κρήτης).
- κραταίωμα : (ἀρρηκτον) κραταίωμα.
- λύτρωσις : (τελεία). TR 362 (Λέων 5').
- λυτρωτής : λυτρωτὰ θανάτου. TR 395 (Θεόδωρος).
- δύλον : (ἀήττητον, ἀκαταγώνιστον, ἀκατάλυτον, ἀκαταμάχητον, εἰρήνης, τρόπαιον).
- πηγή : χαρισμάτων πηγῆ. TR 361.
- σκῆπτρον : (ἕπερ ἡ Ἐκκλησία κρατεῖ) ὡς σκῆπτρον. ΛΗΓ I, XXIII, 137.
- σωτηρίας : ξύλον σωτηρίας. TR 355 (Θεόδωρος).
- τύπος : καὶ ξύλον τύπου Σταυροῦ. MRS, 160 (Κοσμᾶς).
- φυτόν : ζωῆς φυτόν.

II. Ὁ Σταυρὸς ἐπωνυμούμενος

α) Ἐπιθετικῶς

Ἅγιος, TR 357	μέγας, TR 354
ἀήττητος, MRM, πλχ.	νικοποιός, Εἰρμ. 225,105 (Λέων 5')
ἄχραντος, MRM, πλχ.	παμμακάριστος, TR 354
ἐνδοξος, MRM πλχ.	πανάγιος, MRS 165
ζωηφόρος, MRS, 157	πανσεβάσμιος, MRS 170
ζωήρετος, ΚΤΣ	πανσέβαστος, MRS 157
ζωοδότης, MRS 189	πάντιμος, MRM
ζωοδώρητος, TR, 406 (Ἰωσήφ),	προφητόφθεγκτος, ΚΤΣ
ΟΤΣ	πυρμόρφος, ΟΤΣ
ζωοποιός, ΚΤΣ	σεβάσμιος, πλχ.
ἠλιόμορφος, ΟΤΣ	σεπτός, πλχ.
θεῖος, MRS, 161 (Κοσμᾶς)	συνθετοτρισόλβιος, ΟΤΣ
θεοδέμων, ΚΤΣ	τετρακτινοπύρσευτος, ΟΤΣ
θεοδώρητος, ΚΤΣ	τριμερής, MRS 153

τρισμακάριστος, (κάθ.) MRS 189 ὑπερθαύμαστος, MRM
 τρισόλβιος, πλχ. φωταγωγός, MRM, 7
 τρισύνθετος φωταειδής, MRM 7
 τροπαιοφόρος (ἐν πολέμοις) Χριστοφόρος, TR 360 (Θεόδω-
 ὑπερένδοξος, MRS 163 (Κοσμάς) ρος)

β) Προσδιοριστικῶς

Ἄγαλλίαμα κειμήλιον (μέγα)
 ἀναλρεσις (ἀμορτίας), ΙΔ Ἐκδ. κλέος (τῶν ἀθλοφόρων)
 ἀνάστασις (νεκρῶν, τεθνεώτων) κραταίωμα
 ἀντίληψις (πιστῶν) Κυρίου (ὁ σταυρὸς)
 ἀντίπαλος (δαιμόνων) κόπη (θεία)
 ἀσφάλεια (οἰκουμένης) λιμὴν (χειμαζομένων)
 βακτηρία (ἀσθενῶν, πάντων ἀ- νάρθηξ (ὡς—) Ρωμανός, 19, γ', 7.
 γίων) νίκος (ἐν πολέμοις, τῶν ἀνακτόρων,
 δάμαστρον τῶν βασιλέων)
 δένδρον (θεηφόρον) ὀδηγός (πεπλανημένων, τυφλῶν)
 διάσωσμα (τῶν ὁσίων πάντων) ὄπλον (ἀκαταμάχητον, ἀπροσμάχη-
 δόξα (τῶν ἀγγέλων) τον)
 ἐγκαλλώπισμα (Ἀποστόλων) ὀχύρωμα (πιστῶν)
 ἐλατήρ (δαιμόνων) περιτείχισμα (τῆς Ἐκκλησίας)
 ἐλπίς (Χριστιανῶν) πρέμνον (ἅγιον)
 ἐνδυμα (ζωῆς) πρέμαχος (δικαίων)
 εὐπρέπεια (ιερέων) προσπύργιον (ἄσειστον, τῶν ιερέων)
 ζυγός (δικαιοσύνης) πτώσις (τῶν δαιμόνων)
 ζωή (ἀνθρώποις) ῥάβδος (δυνάμειος, ἰσχύος, *ποι-
 ζωῆς (ἐργαστήριον) μαινομένων)
 θησαυρός (πιστῶν, θεῖος θησ.) ῥῶσις (ἀνθρώπων)
 θυρεός (ἀπροσμάχητος) σημεῖον (χαρᾶς)
 θώραξ (ἀπροσμάχητος) σημείωσις (τοῖς φοβουμένοις)
 ἰατρός (ἀσθενούντων, νοσοῦντων) σθένος (δικαίων)
 ἰλαστήριον (μέγα) σκέπη (κραταία)
 ἰσχός (τῶν πιστῶν) σκήπτρον (νικοποιὸν) Χριστοῦ
 καταρήμιον (μέγα) (ἐνθεον)
 καύχημα (τῶν βασιλέων, τῶν στήριγμα (Ἐκκλησίας, τῶν πι-
 ὀρθοδόξων, τροπαιοῦχαν πάσης στῶν, ἀθλητῶν)
 τῆς οἰκουμένης) στηριγμός (πιστῶν)

σύμβολον (κραταιόν, τῆς νίκης)	τύπος
*σφραγίς, ΙΔ *Ἐκδ.	φρουρός
*σωτηρία (ψυχῆς), ΙΔ *Ἐκδ.	φυλακτήρ (ἄρρηκτος)
σωτήριον	φυλακτήριον (θεῖον)
*τελείωσις (προκοπτόντων), ΙΔ *Ἐκδ.	φύλαξ (πάσης τῆς οἰκουμένης, πιστῶν)
τόξον (καθάπερ)	*χειραγωγία (ἐπιστροφόντων), ΙΔ *Ἐκδ.
τραῦμα (δαμνῶν)	
τρόπαιον (καί: μέγα τρόπαιον)	ὠραιότης (τῆς Ἐκκλησίας)

4. Τῶν τῆς Σταυρώσεως ρημάτων σύνταξις¹

- Αἰρομαι*: ἐν ξύλῳ, ἐπὶ ξύλου (ἐπαίρω): ξύλῳ ἐπηρμένον ἐπὶ τοῦ σταυροῦ).
καθαίρω: ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἐκ τοῦ ξύλου.
αἰωροῦμαι: ξύλῳ, ἐπὶ ξύλου, ἐναπαιωροῦμαι: ξύλῳ.
ἀναπαύομαι: ἐν ξύλῳ.
ἀναρτῶμαι: ξύλῳ, ἐν ξύλῳ, ἐπὶ ξύλου, ἐπὶ σταυροῦ, ἐν σταυρῷ. *Προσ-
 αναρτῶμαι*: ἐν ξύλῳ, σταυρῷ.
ἀνυψῶ: ἐαυτὸν ἐπὶ ξύλου. *Ανυψοῦμαι: ἐπὶ τοῦ ξύλου.
ἀπλῶ: (τὰς παλάμας, τὰς χεῖρας): ἐν ξύλῳ. *Ἀπλοῦμαι: ἐπὶ σταυροῦ.
ἀπλωθεῖς: ἐν ξύλῳ. *Ἐφαπλοῦμαι: ἐπὶ ξύλου.
δέχομαι (πληγὰς): ἐν ξύλῳ.
ἐκτείνω (παλάμας): τῷ ξύλῳ. *Ἐκτείνομαι: σταυρῷ.
(έρχομαι) ἀνέρχομαι: ἐν ξύλῳ.
ἤλῶ, ἤλοῦμαι: ἐπὶ ξύλου, σταυρῷ. *Προσηλοῦμαι*: ξύλῳ, σταυρῷ. *Καθη-
 λοῦμαι*: ξύλῳ, ἐν ξύλῳ.
θανατοῦμαι: ἐπὶ ξύλου.
θεραπεύω: διὰ ξύλου.
θεωρῶ τινα: ἐν ξύλῳ.
θνήσκω: ἐν ξύλῳ, ἐπὶ ξύλου.
θύομαι: ἐν ξύλῳ (ἄγομαι τυθῆναι) ἐπὶ ξύλου.
κατακρίνομαι: ξύλῳ.
κεῖμαι: ἐν τῷ ξύλῳ.
κραυγάζω: ἐπὶ ξύλου.
κρέμαμαι: ξύλῳ, ἐν ξύλῳ, ἐπὶ ξύλου, ἐν σταυρῷ (κρεμάται: ἐπὶ ξύλου.
 —κρεμάμενον: ἐν ξύλῳ.—κρεμασθέντα ἐν ξύλῳ). *ἀποκρέμαμαι*:
 ἐν ξύλῳ.

1. Πρβλ. Ἀθηνῶν 70, 1968, σ. 9.

- νεκροῦμαι: ἐπὶ ξύλου.
 οἰκῶ (παράδεισον): διὰ ξύλου.
 ὀμιλῶ: σταυρῶ.
 ὀρθοῦμαι: ἐπὶ σταυροῦ, ἐν σταυρῶ.
 ὄρω: (καθορῶ): κατείδεν: ἐπὶ ξύλου. *ἑώρακεν ἡ Μήτηρ ξύλω σε γυμνόν.*
 παραδίδωμι (ψυχὴν): ξύλω.
 παρίσταμαι: τῷ ξύλω, ἐν τῷ σταυρῶ (ἡ Θεοτόκος - μένη).
 περιπτύσσομαι: τὸ ξύλον.
 πῆγγνυμαι: ἐπὶ ξύλου. προσπῆγγνυμαι: ξύλω, ἐν ξύλω (ἐπάγη ὁ σταυρός, τὸ ξύλον).
 προσκόπτω: ἐπὶ τῷ ξύλω τοῦ σταυροῦ (ὁ Θάνατος, Ρωμανός).
 σταυρῶ - οὔμαι: ἐπὶ ξύλου, ἐν ξύλω.
 τείνω - τείνομαι: ἐπὶ ξύλου, ἐν ξύλω.
 ὑπνώ (= θνήσκω): ἐπὶ ξύλου, ἐπὶ τοῦ ξύλου.
 ὑπομένω: σταυρόν, τὸ πάθος ἐν σταυρῶ.
 ὑποφέρω: (σφαγὴν) ἐν ξύλω.
 ὑψῶ: ἀνυψῶ: σταυρῶ, ἐπὶ ξύλου. ἀνυψούμενον (ὄνομα): τὸ ξύλον. ὑψούμενον: ξύλον. ὑψωθείς: ἐν ξύλω. ὑψώθης: ἐπὶ ξύλου, ἐν σταυρῶ.
 χειροτονῶ (μαθητάς): ἐν ξύλω.
 Ἄνυφοῦμαι βλ. ὑψῶ.
 ἀποκρέμαμαι βλ. κρέμαμαι.
 ἐναπαιωροῦμαι βλ. αἰωροῦμαι.
 ἐπαίρω βλ. αἶρω.
 ἐφαπλοῦμαι βλ. ἀπλω.
 καθαίρω βλ. αἶρω.
 καθηλοῦμαι βλ. ἡλοῦμαι.
 καθορῶ βλ. ὄρω.
 προσαναρτῶμαι βλ. ἀναρτῶμαι.
 προσηλοῦμαι βλ. ἡλοῦμαι.
 προσπῆγγνυμαι βλ. πῆγγνυμαι.

Γ'

ΤΟ ΞΥΛΟΝ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ. ΤΑ ΡΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑΣ

Ἄγιαζω - ἀγιαζομαι: *Εὖρος καὶ μῆκος σταυροῦ, οὐρανοῦ ἰσοστάσιον, ὅτι θεία χάριτι ἀγιαζει τὰ σύμπαντα. Στιχ. προσόμ. Ὑψώσεως, MRS 165.* — Ὁ σταυρός σου, Κύριε, ἡγιασται. Κάθ. σταυρώσ. πλ. β', Παρ. 543. — Ἀγιαζει τὰ πέρατα ὁ σταυρός. MRS 156.

- ἀγωνίζομαι** : Τῇ δυνάμει τοῦ σταυροῦ ἀγωνισάμενος καλῶς... Γεώργιε. Ρωμαϊκός, 66 προαίμ.
- αἰρομαι** : Ὁ σταυρὸς ὁ πανάγιος εἰς ὄψος αἰρόμενος ἐμφανίζεται σήμερον. Στιχ. προσόμ. Ὑψώσεως (14ης Σεπτ.), MRS 165.
- αἰσχύνομαι** : Διὰ σταυροῦ σου ἠσχύνθη ὁ ἀσεβής. Τροπ. γ' ὠδῆς γ' ἤχου ἀναστασ. (Κυριακῆς), Παρ. 273.
- ἀναδεικνύω** : Πυρὸς φαεινότερον, φλογὸς ἐναργέστερον, τὸ ξύλον ἀνέδειξας, Χριστέ, τοῦ σταυροῦ σου. Κάθ. σταυρώσ. βαρέος, Παρ. 613. — Τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ σου ἀνέδειξας καταφλέγον ἁμαρτίας. Κάθ. σταυρώσ. βαρέος, Παρ. 595. — Τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ σου ἀνεδέλχθη σωτήριον. Κάθ. πλ. α', Παρ. 470. — Ἄσομαί σοι, Κύριε, ὅτι ἀνέδειξας ἡμῖν τρόποιον ἀίτητον τὸ ξύλον τοῦ τιμίου σταυροῦ σου. AHG I, XXI, 1-4.
- ἀναιρῶ** : Ἄνελε τῷ σταυρῷ σου τοὺς ἡμᾶς πολεμοῦντας. Κάθ. σταυρώσ. δ' ἤχου, Παρ. 394. — Τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ σου ἐπ' ὤμοις ἀνελὼν (ἀναλαβὼν), ἐπὶ τὸν παράδεισον ἀπέδρα ὁ ληστής. AHG I, XXII, 58-61.
- αἰσχύνω** : Διὰ τοῦ τιμίου σου σταυροῦ, Χριστέ, διάβολον ἵσχυνας. Στιχ. Ἄναστ. (Ἰωάννης Δαμασκηνός), Παρ. 415.
- ἀναπαύομαι** : Ἀνέπαυσάς με, Λόγε, τὸν κεκμηκότα, ἀναπεπαυμένος ἐν ξύλῳ. Τροπ. δ' ὠδῆς γ' ἤχου, Παρ. 321.
- ἀνάπτω** : Ὁ ἥλιος ἐσβέννυτο, τὴν σάρκα εἰς λύχνον ἀνάφαντος ἐν ξύλῳ σου Κύριε. Τροπ. 5' ὠδῆς πλ. α', Παρ. 474.
- ἀναρτῶμαι** : (Ἡ Ἄμνας) ὡσπερ ἄμνόν ἐπὶ ξύλου θεασαμένη ἐκλαίει πικρῶς. Σταυροθ. β' ἤχου, Παρ. 251 (Ἰωσήφ). — Ἀναρτηθεὶς ἐπὶ ξύλου ἐκουσίως, Χριστέ, τὰ ὀχυρὰ βασίλεια Ἄδου διέλυσας. Τροπ. α' ὠδῆς β' ἤχου, Ὑμν. Ἀνεκδ. 14 (Ἰωσήφ). — Ἐν ὕψισσας τὴν πεσοῦσαν ἀνθρώπων οὐσίαν ἐν ξύλῳ ἀναρτούμενος. Τροπ. ε' ὠδῆς δ' ἤχου, Παρ. 347 (Ἰω. Δαμασκηνός).
- ἀναφαίνομαι** : Τὸ κεκρυμμένον ἐν τῇ γῆ ὄπλον τοῦ θείου σταυροῦ ἀναφανέν, ἐν πολέμοις γεγένηται ἀίτητον τρόποιον καὶ νίκης σύμβολον. AHG I, XXII, 29-33 (Ἀνδρέας Κρήτης).
- ἀνέρχομαι** : Κύριε, ἀνελθὼν ἐν τῷ σταυρῷ. Στιχ. Τρίτης Διακαινησίμου, ΑἴΣ II, 222. — Ἀνῆλθες ἐν τῷ σταυρῷ, Κύριε, δυναστείαν διεζωσμένος. Τροπ. δ' ὠδῆς β' ἤχου, Ὑμν. Ἀνεκδ. 21 (Ἰωσήφ).
- ἀνθῶ** : Ἠνθήσε δὲ ξύλον σταυροῦ τὴν ζωὴν ἐν Κριταίῳ. Κάθ. σταυρώσ., Παρ. 526.

- ἀνίσταμαι :** Ἐύλω πεπτώκαμεν πικρῶς εἰς θάνατον, ξύλω τιμίῳ δὲ πάλιν ἀνέστημεν. Κάθ. γ' ἤχου, Παρ. 328.
- ἀνιστῶ :** "Οτι τῷ ξύλω τοῦ σταυροῦ τοὺς πεσόντας ἀνέστησας. ΑΗΓ Ι, XXIII, 73-74 (Ἀνδρέας Κρήτης).
- ἀντεισάγω :** Διὰ σταυροῦ τὸν λησθὴν ἀντεισήγαγε Χριστὸς (ἐν Παραδείσῳ). Μακ. Τρίτης α' ἤχου, Παρ. 125.
- ἀνυψῶ-οῦμαι :** Δεῦτε κατέδωμεν νῦν ἀνυψούμενον ξύλον ἐν ᾧ ἐξετανώθη... Ἰησοῦς. ΑΗΓ Ι, XXI, 54-58. —Τὸ ἀνυψούμενον ξύλον τῆς σωτηρίας ἡμῶν. ΕΦ 36, 1937, σ. 26. MRS 196.—(Τὸν) πηλίνας παλάμαις ἀνυψούμενον. ΑΗΓ Ι, XXII, 38. —Πτωθέντα με ἡγεῖρας τῇ παραβάσει, σταυρῷ ἀνυψούμενος, ἢ πάντων ἐξανάστασις. Τροπ. ζ' ᾠδῆς β' ἤχου, Παρ. 250 (Ἰωσήφ).
- ἀπαστράπτω :** Τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ ὑφούμενον νῦν, λαμπηδόνας ἀπαστράπτει. ΑΗΓ Ι, XX III, 126-127 (Ἀνδρέας Κρήτης). —Ἀπαστράπτον, ὑπὲρ ἡλίου αὐγάς, τοῦ σταυροῦ σου τὸ ξύλον. TR 376. —Φῶς μὲν νοητὸν ἀπήστραψεν ἐν σταυρῷ ὁ σὸς Υἱός. Σταυροθ. βαρέος, Παρ. 602.
- ἀπλοῦμαι :** Ὡς εἶδέ σε ἡλιος, δικαιοσύνης ἡλιε, ἐν σταυρῷ ἠπλωμένον τὸ φῶς συνέστειλε. Τροπ. θ' ᾠδῆς β' ἤχου, Ἵμν. Ἀνέκδ. 20 (Ἰωσήφ).
- ἀσπάζομαι :** Ἐν φωναῖς ἀλαλάξωμεν, τὸν σταυρὸν τὸν τίμιον ἀσπάζόμενοι. Προς., TR 361.
- ἀφανίζω :** Τῷ ξύλῳ τὴν κατάραν ἐκ τοῦ ξύλου ἀφανίσαντα. Σταυροθ. πλ. α', Παρ. 453.
- βλαστάνω :** Ἐύλον ζωῆς ἐβλάστησεν ἐν μέσῳ τῆς γῆς. Κάθ. σταυρώσ. πλ. δ', Παρ. 667. —Τὸ δὲ ξύλον τοῦ σταυροῦ ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν ἐβλάστησε. Ἀπόστ. σταυρώσ. γ' ἤχου, Παρ. 299, 318.
- βλέπω :** Ἴδοὺ προκείμενον βλέποντες τὸ ξύλον τὸ ἅγιον, χαρισμάτων τὴν πηγὴν. TR 361. —Ἀγγελικαὶ χοροστασίαι κατεπλήθοντο... ἐν τῷ σταυρῷ σε βλέπουσαι λόγῃ τὴν πλευρὰν ἐκκεντούμενον. ΑΗΓ Ι, XXI, 33-36. —Τὸν ἄμνὸν καὶ ποιμένα σε ἐπὶ τοῦ ξύλου ὡς ἐβλεπεν ἡ ἄμνὰς ἡ τέξασα. Σταυροθ. δ' ἤχου, Παρ. 374. —Τοῦ σταυροῦ τὸ ξύλον βλέπει οὐκ ἰσχύει. Ρωμάνος, 57, ι', 7.
- γεύομαι :** Καὶ ξύλου σωτηρίας γευσάμενοι τῶν ἐξ ἁμαρτίας παθῶν, ἐλευθερίας ἐτύχομεν. Ἰδιόμελον, TR 363 (Λεόντος Σ').
- γῆθομαι :** Σταυρῷ σου γηθόμενοι, σταυρῷ θαρροῦντες οἱ δοῦλοί σου. Στιχ. νεκρώσιμον (Ἰω. Δαμασκηνός).

- δεικνύω :** Ὁ τύπος τοῦ σταυροῦ σου δεικνύμενος ἐνίκα τοὺς ἐχθρούς σου. Ἀπόστ. σταυρώσ. πλ. α', Παρ. 469.
- δεσμοῦμαι :** Δεσμούμενος καὶ ἐν σταυρῷ προσηλούμενος καὶ δεθέντας παραβάσει λυτροῦσαι. Τροπ. ε' ᾠδῆς γ' ἤχου, Ὑμν. Ἀνέκδ. 34 (Ἰωσήφ).
- δέχομαι :** Πληγὰς ἐν ξύλῳ δεξιόμενος. Τροπ. ζ' ᾠδῆς βαρέος, Παρ. 600.
- διαπετάννυμι :** Σταυρῷ διεπέτασας θείας παλάμας, μακρόθυμε. Τροπ. α' ᾠδῆς, δ' ἤχου, Παρ. 394 (Ἰωσήφ).
- διαρρηγγνυμι :** Διαρρηξας τὸ χειρόγραφο τοῦ Ἀδάμ τῷ σταυρῷ, Κύριε, τὴν εὐλογίαν νῦν ἐπίγησας ἡμῖν. Τροπ. η' ᾠδῆς δ' ἤχου, Ὑμν. Ἀνέκδ. 41 (Ἰωσήφ).
- δίδωμι :** Τὴν αἰσχόνην τὴν πολλὴν ἣν ἔδωκε μοι ἐκ τοῦ ξύλου. Ρωμανός, 21, κβ', 6-7.
- δικαιοῦμαι :** (Ὁ Ἀδάμ) ξύλῳ δὲ νῦν τοῦ σταυροῦ δικαιοῦνται. Τροπ. ε' ᾠδῆς πλ. δ', Παρ. 690 (Ἰωσήφ).
- δοξάζω :** Δεδόξασται τῇ ἀπορρητῷ ἰσχύει σου ὁ σταυρός σου, Κύριε. Τροπ. θ' ᾠδῆς α' ἤχου, Παρ. 53. — Δοξάζω τὸν σταυρόν σου τὸν τίμιον, δι' οὗ ζωὴ δωδῶρηται καὶ τρυφῆς ἀπόλαυσις. Στιχ. νεκρώσ. γ' ἤχου (Ἰωάννης Δαμασκηνός). Παρ. 335.
- δύω :** Ὁ ἄδυτος ἥλιος, πῶς ἔδυσ ξύλῳ, Λόγε. Σταυροθ. πλ. α', Παρ. 473. — Ὁ ἥλιος σβέννυται σοῦ δύναντος σταυρῷ. Τροπ. η' ᾠδῆς α' ἤχου, Ὑμν. Ἀνέκδ. 4 (Ἰωσήφ).
- δωροῦμαι :** Τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ κατὰ τῶν ἐναντίων δωδῶρησαι ἡμῖν. AHG I, XXI, 98. — Σταυροῦ τὸ ξύλον εἰς ἡμᾶς σωτηρίαν ἔδωρήσω, Σωτήρ. Βερμὸς γ' ᾠδῆς σιναϊτικοῦ κανόνος, Βερμ. 65.
- ἐγκωμιάζω :** Τὸν σταυρόν τοῦ Κυρίου ἐγκωμιάσωμεν. Κάθ. ἀναστ. πλ. α', Παρ. 420.
- εἶμι :** Ὅτε τὸ φῶς τῶν ἐν σκότει (= ὁ Χριστὸς) ἦν ἐν τῷ σταυρῷ. Ρωμανός, 38, ια', 6.
- εἰσάγω :** Ξύλον τούτους (Ἀδάμ καὶ τοὺς Ἀδάμ) εἰσάγει πάλιν εἰς τὸν Παράδεισον. Ρωμανός, 22, α', 11-12.
- ἐκδικῶ :** Αἶνον κατηρτίσω (ἐκ στόματος νηπίων) καταλῦσαι τὸν ἀντίπαλον καὶ ἐκδικῆσαι πάθει σταυροῦ τὴν πτώσιν τοῦ πάλαι Ἀδάμ. Τροπ. α' ᾠδῆς δ' ἤχου (Κανὼν Βαίτων. Ἰω. Δαμασκηνός). TR 608.
- ἐκλυτρῶ :** Ξύλῳ νῦν τιμῶ πᾶς πιστὸς ἐκλυτροῦται. Στιχ. σταυρώσ. α' ἤχου, Παρ. 152.
- ἐκτυπῶ :** Σοῦ τὸν σταυρόν διανοίᾳ καὶ χερσὶν ἐκτυπώσας ὁ Θεόφρων βασιλεύς. AHG I, XXI, 103-105.

- ἐλευθερώω** : Ἐν τῷ σταυρῷ σου, Χριστέ, τῆς ἀρχαίας κατάρας ἤλευ-
θέρωσας ἡμᾶς. Στιχ. αἰνων, ΑΙΣ Π, 227 (Παρ. 351). — Τὸν
διὰ σταυροῦ τὸ γένος ἡμῶν ἐλευθερώσαντα. ΑΗΓ Ι, XXI, 118.
- ἐμφαίνω** : Κωνσταντῖνος σημερον σὺν τῇ μητρὶ τῇ Ἑλένῃ τὸν σταυ-
ρὸν ἐμφαίνουσι τὸ πανσεβάσμιον ξύλον. Ἀπολυτ. 21ης Ματου,
MRM 142.
- ἐξαγοράζω** : Ἐξηγόρασας διὰ σταυροῦ τὴν οἰκουμένην. Ἀπόστ. αἰνων
βρῆτος, Παρ. 602, 619.
- ἐξαλείφω** : Διὰ σταυροῦ ἐξήλειψας (τὴν πικρίαν τοῦ ξύλου τῆς παρα-
βάσεως. Ἰω. Δαμασκηνός). MRS, 160.
- ἐξανθῶ** : Ξύλον σταυροῦ σου ἐξήρθησεν ἡ Ἐκκλησία σου, Χριστέ
(Κοσμᾶς). — Τὸν σταυρὸν σου (ἡ Ἐκκλησία). Ἀπόστ. αἰνων
πλ. δ', Παρ. 675. — Ξύλον σταυροῦ δὲ γλυκερὰν ζωὴν ἐξήρθησε.
Τροπ. πλ. δ', Παρ. 667.
- ἐξαφανίζω** : Ἀπεκύησας, Παρθένε, τὸν σταυρῷ ἐξαφανίσαντα τὴν
φθορὰν. Σταυροθ. βαρέος, Παρ. 615.
- ἐπαίρω** : Φωστήρων κάλλος ἀπέστη τοῦ συνήθους δρόμου ὅτε σὲ εἶ-
δεν, ἦλπε τῆς δικαιοσύνης, ἐπηρμένον ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, θελήματι.
Σταυροθ. β' ἤχου, Παρ. 252 (Ἰωσήφ). — Ἐπαρθέντα σε ἰδοῦσα
ἡ Ἐκκλησία ἐπὶ σταυροῦ, ἔστη ἐν τῇ τάξει αὐτῆς. δ' Εἰρμός δ'
ἤχου, Παρ. 346 (Ἰω. Δαμασκηνός).
- ἐπέρχομαι** : (τῇ Ἑδῆμ) γὰρ ἐπῆλθε παράδοξος δέσις, τὸ ξύλον τοῦ
σταυροῦ. Ρωμανός, 22, προοίμ. Ι.
- εὐδοκῶ** : Ὅτι ἠδύοκησε σαρκὶ ἀνελθεῖν ἐν τῷ σταυρῷ καὶ θάνατον
ὑπομεῖναι. Ἀπολυτίκιον πλ. α', Παρ. 417.
- εὐλογῶ** : Εὐλογεῖτε ξύλον δι' οὗ πᾶσα ἠφάνισται... ἀρά. Τροπ. ζ' ᾠδῆς,
πλ. δ', Παρ. 693 (Ἰωσήφ).
- εὐρίσκω** : Ξύλον σε εὗρηκα ζωῆς. TR 360.
- ἐφαπλῶ - οὔμαι** : Ὡς ἐφηπλώθη ἐπὶ ξύλου ἄμπελος ἡ ἀγεώργητος.
Τροπ. α' ᾠδῆς πλ. δ', Παρ. 668. — Θαυμαστῶς ἐφαπλούμενος
τὰς ἡλιακὰς βολὰς ἐξηκόντισεν ὁ σταυρός. Τροπ. δ' ᾠδῆς πλ. δ'
'Υψώσεως (Ἰω. Δαμασκηνός), MRS 161.
- ἔχω** : Ἐχουσα ἡ Ἐκκλησία ξύλον ζωηφόρον τὸν σταυρὸν σου. TR 356.
- ζωογρῶ** : Ὁ... ἀναξ καὶ Θεός... διὰ σημείου τοῦ σταυροῦ σέ, Κωνσταντίνε,
ἐζώγησεν. Ἰδιόμελον 21 Ματου πλ. δ', MRM 145 (Μεθοδίου).
- θαμβοῦμαι** : Θαμβεῖται δρῶν ἐν τῷ ξύλῳ τεθέντα σε ὁ ἥλιος, κλονεῖται
τὰ στοιχεῖα. Τροπ. θ' ᾠδῆς γ' ἤχου, Ἰμν. Ἀνέκδ. 35 (Ἰωσήφ).

- θεραπεύω :** Τὸν Χριστὸν θεραπεύσαντα τὴν πληγὴν τὴν ἀρχαίαν διὰ ξύλου τοῦ σταυροῦ ἠμολογούντες. ΑΗΓ Ι, XXI, 93-96.
- θεῶ :** Διὰ ξύλου με ἐθέσασ θανῶν ἐν ξύλῳ (τὸν νεκρωθέντα), Χριστέ, Τροπ. ζ' ᾠδῆς δ' ἤχου, Παρ. 398 (Ἰωσήφ).
- θεῶμαι :** Ὁ ἥλιος, Ἰώτερ, γυμνοῦται φωτὸς ἐπὶ ξύλου γυμνὸν σε θεώμενος. Τροπ. ε' ᾠδῆς α' ἤχου, Παρ. 131.
- θεωρῶ :** Ὃν ἐκύησεν Υἱὸν (ἢ Θεοτόκος) θεωρήσασα ἐν ξύλῳ. Σταυροῦ γ' ἤχου, Παρ. 320. — Ἡ Ἀμνάς θεωροῦσα ἐν τῷ σταυρῷ ἠλάλαξε δακρύνουσα. Κάθ. σταυρῶσ. πλ. δ', Παρ. 667.
- θνήσκω :** Ὁ τὴν ζωὴν μοι ἐμπνέων, πῶς θνήσκεις ἐν ξύλῳ; Τροπ. γ' ᾠδῆς βαρέος, Παρ. 614. — Πῶς ἀδίκως θανεῖν καταδικάζουσι Χριστὸν, δίκαιον μόνον ὑπάρχοντα; Τροπ. θ' ᾠδῆς β' ἤχου, Ὑμν. Ἀνέκδ. 16 (Ἰωσήφ).
- θριαμβεύω :** Τῷ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ τοὺς πεσόντας ἀνέστησας καὶ τὸν ὄφιν ἐθριάμβευσας (=διεπόμπευσας!). ΑΗΓ Ι, XXIII, 73-75 (Ἀνδρέας Κρήτης). — Ἐθριάμβευσε σήμερον τὸ μέγα ὄπλον τοῦ σταυροῦ τὸν ὄφιν. Ὁ αὐτός, αὐτόθι 106-107.
- θύω - θύομαι :** Ἐν ξύλῳ τέθυσαι, νεκροῦς βουληθεὶς σῶσαι. Τροπ. δ' ᾠδῆς πλ. β', Παρ. 545 (Ἰωσήφ). — Τὴν τοῦ ξύλου πικρίαν μεταποιούμενος, ἐπὶ ξύλου ἐτύθης, χολῆς γενόμενος. Τροπ. η' ᾠδῆς πλ. β', Παρ. 530 (Ἰωσήφ).
- ιατρεύω :** Ξύλῳ γὰρ ἰάτρευσας τὴν τοῦ ξύλου κατάκρισιν. Κάθ. σταυρῶσ. γ' ἤχου, Παρ. 319.
- ἴσταμαι :** Ἔστης ἐπὶ ξύλου, Δέσποτα, σταυροῦ, καὶ πάντα πρὸς ἐπίγνωσιν εἰλκυσας ἔθνη, Κύριε. Τροπ. θ' ᾠδῆς α' ἤχου, Ὑμν. Ἀνέκδ. 14 (Ἰωσήφ).
- ἰσχύω :** Τοῦ σταυροῦ σου τὸ ξύλον βλάψαι οὐκ ἰσχύει (ὁ διάβολος). Ρωμανός, 57, ι', 7.
- ἰῶμαι :** Ὑψώθης ἐν τῷ ἀγράντῳ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ, τὴν ἐν ξύλῳ ἰώμενος πανωλεθρίαν, Δέσποτα, Τροπ. α' ᾠδῆς, δ' ἤχου, Παρ. 345 (Ἰωάννης Δαμασκηνός). — Ξύλῳ σταυροῦ ἰάσω πικρίαν ξύλου. Στιχ. σταυρῶσ. βαρέος, Παρ. 594. — Τοῦ Ἀδάμ τὸ κατάκριμα ξύλῳ σταυροῦ ἰασάμενος. Κάθ. βαρέος, Παρ. 614. — Καὶ τὴν ἐν μέσῳ Παραδείσου ἐμβλαστήσασαν (πληγὴν) σταυρὸς ἰάσατο. Τροπ. ζ' ᾠδῆς πλ. δ', Παρ. 691.
- καθαίρω :** Ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου σε νεκρὸν ὁ Ἀριμαθαίας καθείλε. — Ὁ εὐσχήμων Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ξύλου καθελὼν τὸ ἀγράντὸν σου σῶμα. — Δόξα τῷ σταυρῷ, τὸν ἐχθρὸν καθελόντι καὶ σκυλεύσαντι

- Ἔδην. Τροπ. 5' ὠδῆς α' ἤχου, Ἰων. Ἀνέκδ. 8 (Ἰωσήφ). — Τῷ ἐπὶ τῶν ὄμων τὸ πλανώμενον πρόβατον ἄραυτι καὶ καθελόντι διὰ ξύλου τὴν αὐτοῦ ἁμαρτίαν, Χριστῷ βοήσωμεν. Τροπ. γ' ὠδῆς α' ἤχου, Παρ. 46.
- καθηλώ :** Τὸς παλάμας μου οἱ ἄνομοι καθήλωσαν. Ρωμανός, 32, ιγ', 3. — Ὁρθῶσά σε ἡ Παναγνος ἐν ξύλῳ καθηλούμενον ἀνεβόα. Σταυροθ. πλ. β', Παρ. 542.
- καθορῶ :** Ὁ ἥλιος ἐσβέσθη καθορῶν σε ἐπὶ ξύλου, Ἦλιε δικαιοσύνης. Μσχ. πλ. β', Παρ. 532. — Ἡ κτίσις σταυρούμενον ἐπὶ ξύλου ἐφριξε καθορῶσά σε. Σταυροθ. πλ. β', Παρ. 531.
- καταβάλλω :** Διὰ γὰρ τοῦ σταυροῦ σου κατεβλήθη ὁ Ἄδης. Σταυροθ. β' ἤχου, Παρ. 246.
- καταδέχομαι :** Σταυρὸν ἐκουσίως ὑπὲρ ἡμῶν καταδεξάμενος. Θεοτοκίον ἀπολυτικίου δ' ἤχου, Παρ. 340.
- καταλάμπω :** Οὐρανὸν κατέλαμψε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. ΑΗΓ I, XXI, 139-140. — Τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ ἀπαστρέπτει καὶ καταλάμπει. ΑΗΓ I, XXIII, 126-129.
- καταλύω :** Κατέλυσας τῷ σταυρῷ σου τὸν θάνατον. Ἀπολυτικίον βαρέος, Παρ. 563.
- κατανοῶ :** (Ἡ Θεοτόκος) θεία δάμαλις κατανοήσασα μόσχον τὸν ἴδιον ἐθελουσίως ἐν σταυρῷ... ἔλεγε. Σταυροθ. γ' ἤχου, Παρ. 319.
- καταπατῶ :** Τῷ σταυρῷ τοῦ Υἱοῦ σου, θεοχαρίτωτε, τῶν δαιμόνων ἡ ἰσχὺς καταπεπάτῃται. Θεοτ. πλ. α', Παρ. 723.
- καταργῶ :** Ἐν τῷ σταυρῷ σου κατήργησας τὴν τοῦ ξύλου κατάραν. Στιχ. ἀναστ., ΝΣ 28, 1933, σ. 17 (Ἀνατολικόν). — Ὁ σταυρὸς σου, Χριστέ, κατήργησε τοῦ Ἄδου τὸ κράτος. Ἀπόστ. σταυρῶσ. Αἰνων πλ. α', Παρ. 458. — Τῷ σταυρῷ ἡ πλάνη τῶν εἰδώλων πᾶσα κατήργηται. Θεοτ. πλ. α', Παρ. 722.
- καυχῶμαι :** Ὅσοι τῷ σταυρῷ καυχώμεθα ἰκετεύομεν. ΑΗΓ I XXI, 21. — Ἐν τῷ σταυρῷ σου καυχώμεθα. Σταυροθ. α' ἤχου, Παρ. 152. — Τῷ σταυρῷ σου χάραξον, ὅτι τούτῳ καυχῶμαι. Ρωμανός, 48, ιε', 16.
- κραυγάζω :** Σοῦ ἰσχυρῶς ἐπὶ ξύλου, Ἀνατέ, κερραγός. Τροπ. θ' ὠδῆς βαρέος, Παρ. 601 (Ἰωσήφ).
- κρέμαμαι-ῶμαι :** Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου ὁ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας. Ἰδιόμελον Μ. Παρασκευῆς, TR 673. — Πῶς τῷ ξύλῳ κρέμασαι, ὁ πᾶσαν γῆν κρεμάσας τοῖς ὕδασι. Σταυροθ. δ' ἤχου, Παρ.

126. — Ὡς ἄρνιον κρεμάμενον ἐπὶ ξύλου, Πανάμωμος, βλέπουσα Χριστόν, ἐν κλαυθμῷ αὐτὸν ἐμεγάλυνες. Μακ. β' ἤχου, Παρ. 254.
 κτῶμαι: Ἐκτίσω, νεοφώτιστε, σταυρὸν ὡς βακτηρίαν. Ρωμανός, 53, θ', 3.
- κωλύομαι: Οὐδέτι κωλυόμεθα ξύλου ζωῆς, τὴν ἐλπίδα ἔχοντες τοῦ σταυροῦ σου, Ἀπόστ. βαρέος, Παρ. 612.
- λάμπω: Λάμπων ὁ τοῦ Κυρίου σταυρὸς τὰς φεγγοβόλους ἀστραπάς σου τῆς χάριτος. Προσόμ. πλ. α', TR 350.
- λύω: Διὰ ξύλου πᾶσαν χθὲς ὁ λύσας φθορᾶν, θανατοῖ διὰ θανάτου τὸν θάνατον. Ἐγκώμ. ΜΣ, ΝΣ 32, 1937, σσ. 285-286, ἀρ. 13.—Χριστοῦ τὰ πάθη λύσαντος διὰ σταυροῦ. ΑΗΓ I, XXI, 135-136.—
 —Λυθέντες τῶν δεσμῶν τῆς πάλαι καταδίκης σταυροῦ τῷ ξύλῳ, τὸν ἐν αὐτῷ παγέντα δοξολογήσωμεν. TR 350.
- μαράννω: Θεὸν ἐγέννησας ξύλῳ μαράναντα τὴν φλόγα τῆς κακίας. Θεοτ. πλ. α', Παρ. 456.
- νεκροῦμαι: Νενεκρωμένος ὠράθης ἐπὶ σταυροῦ, μόνη ἀθάνατε. Στιχ. νεκρώσ. βαρέος (Ἰω. Δαμασκηνός). — Ὁ νεκρωθεὶς ἐπὶ σταυροῦ ἐδωρήσω τοῖς θνητοῖς ἀθανασίαν. Τροπ. γ' ᾠδῆς, β' ἤχου, Παρ. 257.
- ὀδηγῶ: Τῷ σῷ σταυρῷ, Χριστέ Σωτήρ, ὀδήγησον ἡμᾶς ἐπὶ τὴν ἀλήθειάν σου. Παρ. 351.
- οἰκῶ: Καὶ διὰ ξύλου σταυροῦ πάλιν οἰκεῖ τοὺς οὐρανοὺς. Κάθ. σταυρῶσ. πλ. α', Παρ. 542.—Διὰ ξύλου δὲ σταυροῦ ὁ ληστής Παράδεισον ᾤκησε. Μακ. δ' ἤχου, Παρ. 352.
- ὀμιλῶ: Γέγονας βροτὸς καὶ σταυρῷ ὀμίλησας. Τροπ. ζ' ᾠδῆς πλ. δ', Παρ. 673.
- ὀμολογῶ: Τὸν ληστὴν ὀμολογήσαντά σε ἐν τῷ σταυρῷ (Παραδείσῳ) εἰσώκισας. Μακ. Κυριακῆς γ' ἤχου, Παρ. 279.
- ὀρῶ: Ὁ σταυρὸς σου, Κύριε, εἰ καὶ ξύλον ὀρᾶται τῇ οὐσίᾳ, ἀλλὰ θείαν περιβέβληται δυναστείαν. Ἀπόστ. σταυρῶσ. πλ. α', Παρ. 470.—Ὁρῶσά σε κρεμάμενον ἐν ξύλῳ ἢ Πανάμωμος. Σταυροθ. γ' ἤχου, Παρ. 307.—Πέτραι ἐσχίζοντο ἐπὶ σταυροῦ τὰς Κτίστην ὀρεῶν μὴ σθένουσαι. Τροπ. σ' ᾠδῆς δ' ἤχου, Παρ. 397.
- παρίσταμαι: Παρίστατο τῷ ξύλῳ ποτέ, καιρῷ τῷ τῆς σταυρώσεως Παρθένος. Σταυροθ. πλ. β', Παρ. 542.
- πάσχω: Ἡ κτίσις θεωροῦσά σε ἐπὶ ξύλου πάσχοντα ἐθελουσίως ἠλλοιώθη καὶ ἐκνυμᾶντο. Τροπ. γ' ᾠδῆς β' ἤχου, Ἰμν. Ἀνέκδ. 19 (Ἰωσήφ).

- πατάσσω :** Τοὺς ἐχθροὺς ἐν σταυρῷ γὰρ πατάξας ὡς Θεὸς ἀναστήσομαι αὐτοὺς καὶ μεγαλύνω σε (ὁ Χριστὸς τὴν Θεοτόκον). Τροπ. θ' ᾠδῆς ὁρθρου Μ. Σαββάτου (Κοσμάς), TR 733.
- περιπτύσσομαι :** Τὸ ζωοδόμητον καὶ θεῖον ξύλον περιπτυξώμεθα. TR 308 (Θεοφάνης).—Τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ περιπτυξώμεθα. TR 372 (Ἰωσήφ).
- πηγάζω :** Πηγάζει ζωὴν τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ σου, Σωτήρ. AHG I XXIII, 167-169 (Ἀνδρέας Κρήτης). — Σταυρῷ τὴν εὐλογίαν (λόγε,) πηγάσαντος. Τροπ. γ' ᾠδῆς γ' ἤχου, Παρ. 320.
- πήγνυμαι :** Τὸν ἐν σταυρῷ παγέντα δοξάσωμεν. ΝΣ 28, 1933, σ. 400,100 (Κοσμάς).—Σταυρὸς ἐπάγη ἐπὶ γῆς καὶ ἡματο τῶν οὐρανῶν, οὐχ ὡς τοῦ ξύλου φθάσαντος εἰς ὕψος... Σταυροθ. γ' ἤχου, Παρ. 300. — Γυμνὸς παγῆναι ἐπὶ ξύλου (κατεδέξω). Τροπ. ε' ᾠδῆς πλ. δ', Παρ. 670. — Ἐπάγην μὲν ὡς ἄνθρωπος ἐν ξύλω καὶ νενέκρωμαι... ἀλλ' ὡς Θεός... Μακ. πλ. β', Παρ. 550. — Μόνον ἐπάγη, Σῶτερ, ὁ σταυρὸς ἐν Κρανίῳ, τὸ τοῦ θανάτου ὄλον οἰκητήριον ἐκ βάθρων ἐσαλεύθη. Τροπ. θ' ᾠδῆς β' ἤχου, Ὑμν. Ἀνέκδ., σ. 24 (Ἰωσήφ).
- προδιατυπῶ :** Τοῦ σταυροῦ τὸν τύπον προδιετύπωσε. MRS 160.
- προεικονίζω :** Ὁ ὄφις ὑφόμενος ὑπὸ Μωσέως προεικονίζει τὴν θείαν ἀνάρτησιν τοῦ Χριστοῦ. Τροπ. ζ' ᾠδῆς, Παρ. 231.
- προκείμαι :** Ὁφώμεθα, λαοί, προκείμενον τὸ ξύλον. Ἀπόστ. προσόμιον, TR 350.
- προορῶ :** Τὴν σταυρῷ σου θείαν κένωσιν προορῶν Ἀββακὸν ἐξεστηκῶς ἐβόα. Τροπ. δ' ᾠδῆς Μ. Παρασκευῆς (Κοσμάς) πλχ.
- προσαναρθῶμαι :** Ὁ τὴν θάλασσαν τῷ λόγῳ πεδήσας, σὺ ἐδέθης δι' ἐμὲ σταυρῷ προσαναρθώμενος. Τροπ. γ' ᾠδῆς πλ. δ', Παρ. 668 (Ἰωσήφ).
- προσεγγίζω :** Ἐὰν νεύση, προσεγγίζω τῷ σταυρῷ. Ρωμανός, 21, ιθ', 6.
- προσηλῶ - οὔμαι :** Προσήλωσαν σταυρῷ σε οἱ παράνομοι Ἑβραῖοι. Τροπ. ζ' ᾠδῆς, α' ἤχου, Ὑμν. Ἀνέκδ. 12 (Ἰωσήφ).—Σταυρῷ προσήλωσε τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. Ἀπόστ. ἐσπερινοῦ α' ἤχου, Παρ. 22. — Προσηλωθεὶς, ἡ ζωὴ τῶν ἀπάντων. Κάθ. α' ἤχου, Παρ. 42. — Ἐκουσίως ἐν σταυρῷ προσηλωθεὶς ἡμᾶς συνανέστησε. Μακ. δ' ἤχου, Παρ. 352.
- προσκοπῶ :** Ἐπὶ τῷ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ ὁ Θάνατος προσκάψας. Κοντάκιον 14 Σεπτ., οἶκος ζ' (Σ. Εὐστρατιάδης, ΕΕΒΣ 15, 1939, σ. 210).

- προσκυνῶ** : Τοῦ σταυροῦ σου τὸ ξύλον προσκυνοῦμεν. Κάθ. α' ἤχου, Παρ. 155 (MRS 158). — Τὸ ζωοποιὸν ξύλον προσκυνήσωμεν. TR 362 (Λέων ζ'). — Τὸ τριπόδητον ξύλον προσκυνοῦμεν. TR 357. — Αἱ ἀγγελικαὶ τάξεις σὸν ἡμῖν προσκυνοῦσαι σταυρόν. AHG I, XXI, 40. — Τὸ τῆς νίκης ὄπλον, τὸν ζωηφόρον σταυρόν, ξύλον τοῦ σταυροῦ προσκυνήσωμεν. AHG I, XXI, 41-44.
- προσομιλῶ** : Δι' οἴκτον προσομιλήσας τῷ σταυρῷ, Δέσποτα, ἐκ τοῦ βυθοῦ με τῶν κακῶν ἀνέσπασας. Τροπ. δ' ὠδῆς β' ἤχου, Παρ. 248 (Ἰωσήφ).
- προσπῆγγυμαι** : Πῶς σταυρῷ προσπῆγγυται ὁ Υἱὸς καὶ Θεὸς μου. Ρωμανός, 19, β', 9-10. — Ἰκέτευε τὸν Υἱόν σου, τὸν ἐκουσίως προσπαγέντα ἐν σταυρῷ. Θεοτ. πλ. β', Παρ. 526.
- πτεροῦμαι** : Οἱ ἅγιοι μάρτυρες τῷ ἰστίῳ τοῦ σταυροῦ πνευματικῶς πτεροῦμενοι, τῶν πειρασμῶν τὸ πέλαγος ἀβλαβῶς ἐν πίστει παρέδραμον. Τροπ. 5' ὠδῆς (Μηναῖον 3 Μαΐου).
- στερεῶ** : Στερέωσον, Δέσποτα Χριστέ, τῷ σταυρῷ σου ἐν πέτρα με τῆς πίστεως. Καταβασία 14ης Σεπτ., TR 355 (Θεόδωρος).
- στηρίζω** : (Ἐκτίσω σταυρόν) τούτῳ τὴν νεότητά σου στήριξον. Ρωμανός, 53, ιθ', 3.
- συγκρέμαμαι** : Ὁ μετ' ἐμοῦ δι' ἐμέ σταυρωθεὶς συνεκρέματό μοι ἐπὶ τοῦ ξύλου. Στιχ. ἀνατολ. γ' ἤχου, Παρ. 279.
- συνανιστῶ** : Πάθει σταυροῦ συνανέστησας ἄδου τραυματίας. Τροπ. 5' ὠδῆς γ' ἤχου, Παρ. 275.
- συνανυποθῶμαι** : Τῷ σταυρῷ συνανυποθούμενοι, ἐν τῇ καρδίᾳ λάβωμεν κατάνυξιν. AHG I, XXII, 74-75 (Ἀνδρέας Κρήτης).
- σχηματίζω** : Σταυρῷ δὲ σχηματισθεὶς, τεταμέναις (παλάμαις) τρύπαιον ἤγειρε (Χριστός). Εἰς τὴν Ὑψωσιν. Τροπ. α' ὠδῆς πλ. δ' πλχ. (Κοσμᾶς).
- σφραγίζομαι** : Σφραγισθέντες τῷ ξύλῳ σου, Δέσποτα. Ρωμανός, 28, λγ', 1.
- τείνω - τείνομαι** : Τὰς παλάμας μου ἅς οἱ ἄνομοι ἔτειναν. Ρωμανός, 32, ιγ', 3. — Γυμνὸς ἐπὶ σταυροῦ ταθεὶς ἀπέδυσσε τῆς ζωῆς τοὺς δυσμενεῖς. Ρωμανός, 20, κβ', 5-6.
- τειχιζῶ** : Σταυρῷ τειχιζόμενοι οἱ ἀθληταί. Μαρτ. πλ. β', Παρ. 529. — Σταυρῷ τετειχισμένος ἀθλοφόρων ὁ στρατός, τὴν παράταξιν τοῦ ἐχθροῦ ἐξηφάνισεν. Μαρτ. α' ἤχου, Παρ. 134. — Σταυρῷ με τῷ σῷ, Χριστέ μου, τείχισον. Τροπ. α' ὠδῆς δ' ἤχου, Παρ. 376.

- τελειῶ :** (Κόρη ἐκύησε τὸν) σταυρῶ πάντα τελειοῦντα. Σταυροθ. πλ. δ', Παρ. 690.
- τιμῶ :** Τιμῶ σου τὸν σταυρὸν, ἀγαθέ. Ἀπόστ. ἐσπ. 16ης Σεπτ., MRS 180.
- τροποῦμαι :** Εἰς οὐρανὸς ἀναδειχθεὶς ὁ τοῦ Κυρίου σταυρὸς ἀντιπάλους ἐχθρῶν ἐτροπώσατο. AHG I, XXII, 33-34.
- ὑμνῶ :** Νεῦσον εἰς λαὸν καὶ κληρὸν σου, Κύριε, ξύλον ὑμνοῦντά σου, θάνατον ἐκούσιον δι' οὐ ὑπέστης. Σταυροθ., TR 391.
- ὑπνῶ :** Ἐπὶ σταυροῦ ἐκούσιως ὑπνώσας, τοὺς ἐν νεκροῖς ἀκούσιως ὑπνοῦντας... συνεξανέστησας. Τροπ. α' ᾠδῆς ἀναστασίμου κανόνος. ΑΓΣ II, 216.
- ὑποδεικνύω :** Ὑπέδειξεν οὐρανὸς τοῦ σταυροῦ τὸ τρόπαιον βασιλεῖ θεόφρονι. Τροπ. α' ᾠδῆς πλ. δ' Ὑψώσεως (Κοσμᾶς).
- ὑπομείνω :** Σταυρὸν ὑπέμεινας, θάνατον ἐκούσιον καταδεξάμενος. Στιχ. νεκρώσ. β' ἤχου (Ἰω. Δαμασκηνός), Παρ. 263. — Ὁ σταυρὸν ὑπομείνας καὶ θάνατον. Στιχ. ἀναστ. δ' ἤχου, Παρ. 351.
- ὑποφέρω :** Πῶς ὑπήνεγκας σφαγὴν καὶ νέκρωσιν ἐν ξύλῳ ὑπὲρ ἀνθρώπων γένους. Προσόμ. σταυρώσ. πλ. β', Παρ. 541.
- ὑφίσταμαι :** Θέλον ὑπέστης σταυρὸν. Τροπ. θ' ᾠδῆς α' ἤχου, Ὑμν. Ἀνέκδ. 9 (Ἰωσήφ).
- ὑφοῦμαι :** Νῦν ἐλύθη τῆς κατάρας δεσμός...σταυρὸς γὰρ ὑφοῦται. AHG I, XXI, 71-73. Ἐκ γῆς φανερούμενον...σεβάσμιον τρόπαιον τοῦ σταυροῦ σου, Κύριε, ὑφοῦται σήμερον. AHG I, XXII, 3-5 (Ἀνδρέας Κρήτης). — Τὸν ὑψωθέντα ἐν σταυρῶ καὶ ταφέντα τῇ σαρκὶ ἐθειλουσίως. Τροπ. η' ᾠδῆς β' ἤχου, Ὑμν. Ἀνέκδ. 15 (Ἰωσήφ).
- φαιδρύνω :** Ὁ φωτίσας τῇ ἐλλάμψει τῆς σῆς παρουσίας, Χριστέ, καὶ φαιδρύνας τῷ σταυρῶ σου τοῦ κόσμου τὰ πέρατα. Εἰρμὸς β' ᾠδῆς α' ἤχου (σταυροαναστασίμου κανόνος), Παρ. 48.—Οὐρανὸν κατέλαμψε καὶ τὴν γῆν ἐφαιδρυνε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. AHG I, XXI, 139-141.—Τὴν κτίσιν πᾶσαν ἐφαιδρυνε. AHG I, XXIII, 105 (Ἀνδρ. Κρήτης).
- φανεροῦμαι :** Ὡς θησαυρὸς ἡμῖν πεφανέρωται σταυροῦ τὰ ξύλον. AHG I, XXII, 82-85.
- φέρω :** Δίκην τροπαίου φέρων τὸν σταυρὸν ἐξῆλθε. Ρωμανός, 20, κα', 1-2.
- φρουροῦμαι :** Τῷ σταυρῶ τοῦ Υἱοῦ σου ἀεὶ φρουρούμενος. Σταυροθ. βαρέος, Παρ. 595.
- φυτεύω :** Τὸ φυτευθὲν ἐν Κρανίου τόπῳ ξύλον τῆς ὄντως ζωῆς. MRS 156.

φτίωζω : Ὁ φωτίσας τὰ ἐπίγεια διὰ σταυροῦ... τῇ ἀγία σου ποίμνη συναριθμήσον. Κάθ. Σταυρώσ. β' ἤχου, Παρ. 246.

χαίρω : Χαίροις,... ἐν σοὶ οἱ πιστότατοι βασιλεῖς ἡμῶν καυχῶνται, ὡς τῇ σῇ δυνάμει Ἰσραηλίτην λαὸν κραταιῶς ὑποτάσσοντες. Ἰδιόμ. ἤχου β', MRS — Χαίροις, ὁ ζωηφόρος σταυρὸς, τῆς Ἐκκλησίας ὁ ἀρχαῖος παράδεισος. Στιχ. προσόμ. 14ης Σεπτ., MRS.— Χαίροις τῆς εὐσεβείας τὸ ἀήτητον τρόπαιον, αὐτόθι.

χειροτονώ : Εἰ ἐν ξύλῳ μαθητὰς χειροτονεῖ, ἐν τάφῳ παιδευτὰς καθίσει ὁ πανταχοῦ τὰ πάντα πληρῶν. Ρωμανός, 21, κα' 6-8.

χορηγῶ : Χορηγήσον βασιλεῖ...τὴν ἰσχὴν διὰ τοῦ σταυροῦ σου, Χριστέ. AHG I, XXI 81-84.

χώννυμαι : Ὁ ἐν τῇ γῇ χωσθεὶς σταυρὸς τὸ πρότερον, ἀνεδείχθη τοῖς πέρασι τῆς γῆς τὰς οἰκείας ἀκτῖνας ἐκπέμψας, ὡς ἥλιος ἤστραψε. AHG I, XXII, 110-113 (Ἀνδρέας Κρήτης).

Δ'

ΣΤΑΥΡΟΣ ΤΟ ΕΥΛΟΝ ΜΑΡΤΥΡΙΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

I. Σταυρὸς = Μαρτύριον

- (Οἱ Ἀπόστολοι) ὅτι ἦσαν τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ὡς κάλαμον. Ρωμανός, 33, ιη', 3.
- Τὸν σταυρὸν ἐβάστασας ἐπ' ὤμων ἀκλινῶς (<Ἀκάκιε,> τῷ Χριστῷ κατακολουθῶν πρὸς ζωὴν ἀκήρατον καθοδηγοῦντί σε... AHG IX, VII, 101-107 (Θεοφάνης).
- (ὁ συναίμων τοῦ ἀποστόλου Πέτρου) Ἀνδρέας τὸν σταυρὸν σου ἐπ' ὤμων ἤρεν. Ρωμανός, 32, ε', 6 (ὑπαινιγμὸς τοῦ μαρτυρίου διὰ σταυροῦ τοῦ Ἀπ. Ἀνδρέου).

II. Ξύλω προσήλωσις Μαρτύρων, κατὰ μίμησιν τοῦ Χριστοῦ

- Ἰχνηλατοῦντες πάθη τοῦ Δεσπότη οἱ χοροὶ τῶν Μαρτύρων ἐν ξύλῳ προσηλοῦνται καὶ χεῖρας ὁμοῦ ἀφαιροῦνται καὶ πόδας, πρὸς τρίβον σεπτοῦ μαρτυρίου εὐθνηόμενοι. Τροπ. ε' φδῆς πλ. β' μαρτυρ., Παρ. 546 (Ἰωσήφ).
- Λελαμπρυσμένος αἵματι τοῦ τῷ ξύλῳ παγέντος Δεσπότη ἐξέχεας, παναοίδιμε (<Εὐπλε,> τὸ σὸν αἷμα. Ὡδὴ δ' κανόνος 12 Λύγουστου, AHG XII, XI 45-48.

- Τὸν ἐν ξύλῳ ἐκμιμούμενος ταυρωθέντα, ἀνηλεῶς τῷ ξύλῳ προσεδέθης (Θεοδόσιε). Τροπ. δ' ᾠδῆς κανόνος 19ης Φεβρουαρίου. ΑΗΓ VI, XVIII, 79-81 (πρβλ. καὶ 126-127) ('Ἰωσήφ).
- Σταυρωθεὶς ὡς ὁ Δεσπότης ἐπὶ τοῦ ξύλου (<,"Αστιε). ΑΗΓ XI, X, 53.
- Ἐν ξύλῳ τὸν Δεσπότην μιμούμενος (<,"Αστιε). ΑΗΓ XI, X, 97-98.
- Πίστει γὰρ καυτός (ὁ ἀπ. Σίμων ὁ Κανανίτης) ὑψώθη γνησίως μιμούμενος τὸν διδάσκαλον. ΑΗΓ X, XX, 439-441.
- Ὑψωθέντες ἐπὶ σταυροῦ, ὡς πάλαι ὁ Δεσπότης (<,"Εὐτρόπιε καὶ Κλεόνικε). ΑΗΓ VII, V, 179-181.
- Σταυρῷ προσωμίλησας ἐκμιμούμενος Χριστόν, σταυρωθέντα θελήματι... Συμεών. Μηναῖον Ἀπριλίου 27, ΜΡΑ 397.
- Ἐθελοντὶ ὑψώθης ἐπὶ ξύλου, τὸ θεῖον πάθος ἐκμιμούμενος τοῦ κόσμον ὑψώσαντος (Συμεών). Τροπ. δ' ᾠδῆς κανόνος 27 Ἀπριλίου ('Ἰωσήφ), ΜΡΑ 399.
- Ἄραντες ἐπὶ ὄμων σταυρὸν οἱ ἀθλοφόροι (μάρτυρες) τῷ σταυρωθέντι ἀκολουθήσαι εἶλοντο Χριστῷ, τούτου συμμορφούμενοι τοῖς θεοῖς πάθειν. Τροπ. α' ᾠδῆς β' ἤχου, Παρ. 246 ('Ἰωσήφ).

Ἐκ τῶν ἐπιγραμμάτων (Μυτ. Καλενδ.)

Ὁκτωβρίου 9 : Ἰάκωβος ὁ Ἀλφαίου.

— Τὸν σταυρὸν Ἰάκωβος αἴρων ἠδέως ὡς ἔστι, Σῶτερ, ἄξιός σου δεικνύει.

Ἄμφ' ἐνάτην Ἰάκωβος ἐνὶ σταυρῷ τετάυστο.

— Σταυροῦται ὁ Ἀλφαίου ἐν ξύλῳ Ἰάκωβος.

Ὁκτωβρίου 23 : Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος

— Κληθεὶς ἀδελφὸς τοῦ κατακρίτου, ξύλῳ θνήσκεις δι' αὐτόν, παμμάκαρ, κρουσθεὶς ξύλῳ.

Ἐσθλὸν ἀδελφόθεον τριτάτῃ ξύλῳ εἰκάδι πλήξαν.

— Τοῦ ἀδελφοθέου τε τὴν ἔνδοξον Ἰακώβου ἐκ ξύλου κρούσματος ἀθλήσιν.

Νοεμβρίου 14 : Φίλιππος Ἀπόστολος

— Ἀρθεὶς Φίλιππος ἐκ ποδῶν ἐπὶ ξύλου τὰ τῶν ποδῶν σοι νίπτει, Σῶτερ, ἐκτίθει.

Ἡρώθης καὶ κεφαλῆς δεκάτη, Φίλιππε, τετάρτη.
—Φίλιππος ἐπὶ ξύλου κρεμασθεὶς ἐκλείπει.

Νοεμβρίου 28: Στέφανός ὁ νέος

—Πληγαίς, νέε Στέφανε, τὴν κάραν ξύλω
εὐθὺς προπόντως οὐχὶ γηράσκον στέφος.

Εἰκάδι ὀγδοῦατη Στεφάνοιο νέου κράτα θραῦσαν.

—Τὴν τοῦ Στεφάνου τοῦ νέου, ...οὐ κάραν..συνέτριψαν ἐκ ξύλου.

Νοεμβρίου 30: Ἀνδρέας ὁ Ἀπόστολος

Ἀντίστροφον σταύρωσιν Ἀνδρέας φέρει,
φανεὶς ἀληθῆς, οὐ σκιάδης ἀντίπους.

Σταυρὸν καὶ κεφαλῆς τριακοστῆ, Ἀνδρέα, ἔτλης.

—Καὶ Ἀνδρέας σταυρὸν ὑπήνεγκεν.

Φεβρουαρίου 17: Θεόδωρος Τήρων

(Ἐκρεμάσθη, ἐξέσθη, ἐρρίφθη εἰς πῦρ, Ἀγιολόγιον. 185)

—Κρεμάμενος ὡς ἀμνὸς ἐπὶ ξύλου καὶ τοῖς βέλεσι βαλλόμενος,
μάκαρ. AHG XI, XVIII, 136-137 (Ἰωσήφ). — Φρουραῖ ἐπὶ ξύλου σε
πεπεδημένον λύει (ἄγγελος), αὐτόθι 158-160.

Μαρτίου 3: Εὐτρόπιος καὶ Καλλίνικος, μάρτυρες

—Μετὰ πολλὰς τιμωρίας σώματος, σταυρὸν ὑπέστητε στερεῶς
ἐν μιμῆσει τοῦ Αντρωτοῦ, ἐνδοξε Εὐτρόπιε, μέγιστε Κλεόνικε, καὶ
μακαρίου τέλους ἐτύχετε. AHG VII, V, 142-148 (Ἰωσήφ).

—Ἀθάνατον κλέος τῆς νίκης εἴληφας, Κλεόνικε, τῷ σταυρῷ γεν-
ναίως ἠλούμενος. Τροπ. γ' ᾠδῆς, MR 3 Μαρτίου (Θεοφάνης).

—Ῥωσθεῖσα ξυνορίς τῶν μαρτύρων αὐτάδελφος τῷ σταυρῷ παγεῖ-
σα, σὺν Εὐτροπίῳ ὁ θεῖος Κλεόνικος. Τροπ. 5' ᾠδῆς (αὐτόθι). Στίχοι:

Κλεόνικος εὐκλεῖ νίκην ἔχει,

σταυρῷ κρεμασθεὶς ὡς ὁ Χριστὸς μου πάλοι.

Ἐν ξύλω Εὐτρόπιος σταυροῖο τρίτη προσεπήχθη.

—Σταυροῦται Εὐτρόπιος ἐπὶ ξύλου γηθόμενος.

Μαρτίου 5: Κόνων μάρτυς

—“*Ἦλων τύπον φέροντι Κυρίῳ Κόνων
ἤλων τύποις πρόσκειναι εἰς πόδας φέρον.*

’Οξυτάτοιαι Κόνων ἤλοιαι πάρη πόδε πέμπτη.

—Κόνων ἤλοιαι δὲ περιπατεῖς τοὺς πόδας, ὁδοῦ τῆς πρὸς Κύριον οὐχ
εὔρε κώλυμα.

’Απριλίου 27: Συμεὼν συγγενῆς (ἀδελφός) τοῦ Κυρίου

—’*Ἀδελφὰ πάσχεις, Συμεὼν τῷ Κυρίῳ
ξύλω κρεμασθεὶς ὡς ἀδελφός Κυρίου.*

’*Ἐν ξύλω ἑβδομάτῃ Συμεὼν πάγη εἰκάδι μακροῦ.*

—’*Ὁ ἀδελφός Κυρίου Συμεὼν ὁ Χρισταπόστολος, σταυροῦ πάθος κα-
θυπέμεινεν, τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας καθηλωθεὶς ἐν ξύλω.*

Μαΐου 3: Μαύρα καὶ Τιμόθεος μάρτυρες

—’*Υφοῦντες ξύλω σε οἱ ματαιόφρονες, προσβαρύνουσι λίθῳ τὴν
κεφαλὴν, ἐνδοξε Τιμόθεε. Τροπ. δ’ ᾠδῆς κανόνας ἑορτῆς (’Ιωσήφ).*

—’*Ἐπὶ ξύλου ταθέντες σταυροῦ, πανεύφημοι, ἐξεικονίσατε πάθος
τὸ σεπτὸν τοῦ παθόντος βουλήματι. Τροπ. η’ ᾠδῆς Μηναίου (’Ιω-
σήφ).*

Στίχοι:

—’*Ἦπλωσε Χριστὸς χεῖρας ἐν σταυρῷ πάλαι,
ἤπλωσε καὶ νῦν Μαύρα σὺν Τιμοθέῳ.*

’*Τιμόθεον σταύρωσαν ἐν τριτάτῃ μετὰ Μαύρας.*

—’*Σταυρὸν δὲ Τιμόθεος σὺν Μαύρα ἤνεγκεν.*

Μαΐου 15 (’Ιουνίου 30): Σίμων ὁ Κανανίτης (Ζηλωτής, ’Απόστολος)

Στίχοι:

—’*Ἔοικε, Χριστέ, τοῦτό σοι Σίμων λέγειν
Ζηλῶν πάθος σὸν, καρτερῶ σταυροῦ πάθος.*

’*Ἐν ξύλω ἀμπετάθη Σίμων δεκάτῃ μεγάλῃ.*

—’*Ἐσταυρώθη ξύλω Συμεὼν δέ.*

Ἰουνίου 3: Λουκιλλιανὸς μάρτυς

—Λουκιλλιανῶ πῆγνυται σταυρὸς κάτω,
οὐχ ὡς ὁ Χριστοῦ καὶ τίτλον φέρων ἄνω.

Σταυρῶ ἀμφὶ τρίτην Λουκιλλιανὸν θανάτωσαν.

—Σταυρῶ δὲ πάθος ὑπήνεγκε Λουκιλλιανὸς ὁ θεσπέσιος.

Ἰουνίου 20: Πράβη καὶ Οὐρβανὸς, μάρτυρες.

—Παναοίδιμε Πράβη, ...ἐπὶ ξύλου κρεμαμένη. ΛΗΓ Χ, ΧΙ, 75-79.

—Ἀρητήθης ἐπὶ ξύλου..., μέγιστε Οὐρβάσιε. Αὐτόθι 82-84.

Ἰουνίου 29: Πέτρος Ἀπόστολος

—Τῷ σταυρῷ προσηλωθεὶς πρὸς οὐρανὸν τὴν πορείαν ἐποιήσατο.
MRJ 389.

—Καὶ γὰρ ἐπὶ σταυροῦ κρεμνᾶται ἀσέμνος. ΛΗΓ Χ, ΧΧ, 408.

—Ἐκτενοῦσί σου χεῖρας καὶ σταυρῶ σε περιζώσουσιν, ὁ Δεσπότης προφητεύων, προστάττει ἔπεσθαι. Τροπ. ἡ' ὠδῆς (Μηναίου), MRJ 398.

—Πέτρος ἐν σταυρῷ κρεμνᾶται χαίρων, ἀλλ' ἐπικέφαλα... ΛΗΓ Χ, ΧVIII, 320-322.

Στίχοι:

—Σταύρωσις εἶλε κήρυκα σταυροῦ Πέτρον,

τομῇ δὲ Παῦλον τὸν τεμόντα τὴν πλάνην.

Τλῆ ἐνάτη σταυρὸν Πέτρος εἰκάδι, ἄορ ὁ Παῦλος.

—Τὴν ἀνησιω ὁ Πέτρος σταυρωθεὶς ἴται.

Ἰουλίου 5: Σιωκρᾶς μάρτυς

—Ἐπὶ ξύλου τεινόμενος ἔφερες, Σιωκρᾶ, τοὺς σπαραγμοὺς τοῦ σώματος. ΛΗΓ ΧΙ, VI, 239-240.

Ἰουλίου 6: Ἀστῖος μάρτυς.

—Υφωθέντα σε ἐν ξύλῳ, γειναίε μάρτυς (<Ἀστιε>), ΛΗΓ ΧΙ, X, 47.

—Ὡσπερ ἀμνὸν ἐπὶ τοῦ ξύλου ἀναρτήσαντες (<τὸν Ἀστιον>), αὐτόθι 129-130.

Αυγούστου 9: Μαθθίας Ἀπόστολος

— Ἐξῆλθεν ἄρθεις Ἰούδας ἐπὶ βρόχον
εἰσηλθεν ἄρθεις Μαθθίας ἐπὶ ξύλου.

Ἦρθη ἀμφ' ἐνάτην ξύλω ἡίθεος Μαθθίας.

— Μαθθίας δὲ ὁ μύστης ὁ ἀντὶ τοῦ Ἰούδα, ἐπὶ ξύλου κρεμάμενος
ἔχαιρεν.

Αυγούστου 14: Μιχαίας ὁ προφήτης

— (Ἐορτάσωμεν) καὶ τὴν ἐν ξύλω τοῦ προφήτου Μιχαίου ἐκκρέ-
μασιν. Can. Aug. I, 474,76-77.

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

Εἰς τὰ περὶ τρισυνθέτου ξύλου τοῦ Σταυροῦ προσθετέοι καὶ οἱ
ἀναφερόμενοι εἰς τὴν τριδενδρίαν στίχοι τοῦ Νικολάου Καλλικλέους
(ἐκδ. R. Romano, 1980):

... ἔγνω ἑφυκνῶντονα τῇ τριδενδρίᾳ
πεύκη τὰ δένδρα, κυπάρισσος καὶ κέδρος.

(7,4-5)

Βραχὺν ὑπνώσας ὕπνον ἐν τριδενδρίᾳ
ὁ παμβασιλεὺς καὶ θεάνθρωπος Λόγος
πολλὴν ἐπεβράβευσε τῷ δένδρῳ χάριν
ἐμφύχεται γὰρ πᾶς πυρούμενος νόσοις
ὁ προσπεφευγῶς τοῖς τριδενδρίαις κλάδοις.

(36,1-5, ἀμφιβαλλόμενον)

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ